

Romano hangos

15.

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 14 • ČÍSLO 20 • VYŠLO 15. PROSINCE 2012

zprávy

ŘÁPKOV – V tomto městě dojde ke zlepšování mravů. Tak si to představuje Ivana Řápková, dřívější primátorka Chomutova a nyníjší parlamentní poslankyně, po níž takto budou zvána města, kde bude platit nový zákon, kteří spolu s ní naši poslanci přijali. A znamená to nic jiného než zásadu: za přestupky pryč z obce. Mají se tím na mysli bezdomovci, kteří se na veřejnosti napájejí alkoholem, hulákající bandy mladých, kteří zrovna v tom městě nemají trvalý pobyt, nebo nějaký malý zlodějíček, přespávající pod mostem a nemající tuchy o tom, kde je jeho trvalý pobyt. Někdy ten Rom se pod tento zákon taky vejde, na to vezměte jed. Tak si někteří naši poslanci představují pořádek a jeho nápravu a že zrovna před nejkrásnějšími svátky v roce, aby mohli oni a starostové praskat bičem nad těmi nebožáky, které jsme zmínili. Prezident zákon nepodepsal, tak nyní poslanci musí jeho veto přehlasovat. Není pochyb, že se jim to podaří.

BRNO – „Vnucovat sKarty je šikana,“ domnívá se ombudsman. Říká to i pan premiér, ale jeho podřízená ministryně práce a sociálních věcí Müllerová to rozpačitě mění tak, že sKarty si musí každý povinný (tedy závislý na sociální dávce) vyzvednout jako identifikaci toho, že povinný je, ale peníze může dostávat dál složenkou. Paní ministryně taky chvíli říkala bez ohledu na tvrzení premiéra, že kdo chce dávku, musí pro kartu. Teď už to chvíli neříká. Takže tato karta je na dvě věci. Tou druhou je, že Česká spořitelna uvedené transakce s penězi, pokud budou některými klienty přijaty, bude provádět zcela zdarma. Tak to nevíme, proč by to dělala, není-li v tom skryto aspoň nějaké „čertovské kopýtko“. Až si to naši vládní myslitelé a otcové zákonů domyslí a ujasní, snad se to dozvíme.

(www.romea.cz, kh)

Cenu MRK si letos odnesla Eva Davidová

Muzeum romské kultury v Brně věnovalo 20. listopadu svoji poslední letošní přednášku z cyklu Kdo jsou Romové tématu Flamenco, a to v podání tanečnice Veroniky Vítové a kytaristy a dramaturga Festivalu španělské kultury Iberica Petra Víta. Po skončení pořadu byla slavnostně předána letošní Cena MRK etnografce, socioložce a fotografce Evě Davidové, jedné ze zakladatelek české romistiky.

Foto: Muzeum romské kultury, Lenka Grossmannová.

PF vydavatele Romano hangos

Vážení a milí čtenáři Romano hangos, naši příznivci!

Opět skončil další rok, který nám připravil mnoho radostí a ovšem i strastí. Tak to v životě chodí a netřeba tyto události příliš dramatizovat.

V minulosti tomu nebylo jinak. Vždy existuje naděje, že bude lépe, i když se trdilo, že lépe už bylo.

Rok 2012 nebyl skutečně pro romskou populaci v ČR příliš šťast-

ný, ale stále je naděje, že věci se mohou zlepšovat. To v případě, že se o to budeme snažit, při vši nepřítomnosti vanoucí z horních pater politiky. Zčásti je to taky na nás, tak s tímto úmyslem kráčíme příštím rokem 2013. Ta třináctka na konci letopočtu nás nemusí příliš strašit.

Jak to bude vypadat s Romano hangos příští rok? Doufáme, že se nám podaří pokračovat ve vydávání a stát spolu s vámi v dobrém

i zlém, jak se říká. Ale při vši dobré vůli se ukazuje, že se vám nepřihlásíme dřív, jak v polovině března příštího roku, když vše půjde dobře.

Děkujeme za vaši přízeň a podporu. Šťastné a veselé, vše dobré!

Bachtali Karačoňa the phundra-drom andro nevo berš 2013.

Karel Holomek

Vydavatel Romano hangos
a předseda Společenství
Romů na Moravě

z obsahu

Dopis premiérovi

Otazníky nad Sekcí pro lidská práva
strana 3

Asistenti budou končit?

Letitá práce a námaha v ohrožení
strana 3

Rasismus na internetu

Lukáš Kotlár o diskusích na síti
strana 3

Na slovíčko s Imrichem Horvátém...

Řekněte nám, prosím, něco o sobě – odkud jste a kde žijete?

Narodil jsem se v roce 1975 na Slovensku, jako třetí ze čtyř dětí. Žili jsme v Hanušovcích nad Topľou, to je nedaleko od Prešova. Moji rodiče tam žijí dosud.

Já a také moje dvě sestry a bratr dnes žijeme v jedné vesničce u Karlových Varů. Mám dva syny, staršímu je osm let a mladšímu tři. Já jsem už čtyři roky nezaměstnaný, před lety jsem měl autohavárii a jsem v invalidním důchodu. Za-

ložil jsem sdružení Jiskra pro život, je to dětský romský klub – hrajeme fotbal, děláme muziku i tanec – chodí k nám asi padesát dětí. Dokud jsem byl ještě zdravý, pracoval jsem ve firmě Lias Vintířov jako obsluha strojů ve výrobě, vyráběli jsme cihly.

Jakou řeč považujete za svou mateřštinu? Jak si považujete romštinu?

Doma s rodiči mluvíme jen romsky, takže myslím, že naše řeč je romšti-

na. Naše děti odmalička slyší, jak mluvíme a pomalu se taky učí – rozumí perfektně a pomalu už i samy romsky mluví.

Všichni Romové by měli umět romsky a měli by si svého jazyka vážit. Za prvé proto, že romsky se mezi sebou Romové lépe domluví a nikdo jim nerozumí, a pak kvůli dětem. Vždyť dneska jich hodně vyrůstá s tím, že romštinu k životu nepotřebují. Ale chodit na romské zábavy, to chodí. Jestli si neuchováme romskou řeč, tak ani nemů-

žeme říkat, že jsme Romové. Čím bychom se pak odlišovali od jiných lidí? Barvou pleti? Snědí lidé žijí po celém světě a všichni mají svou řeč – svůj jazyk.

V některých svých básních se obracíte k Bohu. Jak a kdy jste v něj uvěřil?

Odmalička, co si pamatuji jako dítě, nás rodiče vedli k Bohu. Mluvili s námi o něm, co udělal, jaké lidi má rád. My jsme to rádi poslouchali –

Pokračování na str. 4

zaznamenali jsme

PRAHA, BRNO – Nucené práce skončily. Tak rozhodl Ústavní soud. Nucenými pracemi nazvali ústavní soudcové veřejnou službu, která byla pro ty, kteří ji vykonávali, bezplatná. Nejčastěji ji provozovaly a lidi takto „zaměstnávaly“ radnice. Ty nyní velmi litují, že nevolnická práce zadarmo skončila, protože jim šetřila dosti velké náklady při úklidu a údržbě veřejných ploch. Zákon ovšem zrušen nebyl, a tak tedy platí: veřejná služba ano, ale za nějakou odměnu. A jen na základě dobrovolnosti. Kdo veřejnou službu odmítne, nebude postihován. Tak uvidíme, jak nám to v novém roce bude fungovat.

PRAHA – Novela exekuční řádu začne platit od 1. ledna 2013. Přestože 48 ze 146 tuzemských exekutorů se ocitlo před Nejvyšším správním soudem (tedy téměř třetina) a čelili 99 kárným žalobám, jejich pravomoc se posiluje bez ohledu na problematiku výkon exekucí. Nově budou moci exekutoři odebrat fidičský průkaz neplatičům alimentů s výjimkou těch, kteří profesi řidiče vykonávají jako zaměstnání. Zavádí se exekuce formou správy nemovitostí, v případě neúspěchu prodeje nemovitosti může být exekutor správcem nemovitosti a pronajmout ji. Nově může být předmětem exekuční pohledávky i obchodní podíl ve firmě. Ovšem na druhou stranu se zpříšňuje kárné řízení s exekutory v případě pochybení a uložená pokuta může dosahovat až pět milionů korun.

BRNO – Okresní soud Brno-venkov zahájí jeden z největších procesů spojených s krajní pravici. Před soudem stane 18 lidí. Státní zástupce je viní z organizace 14 neonacistických koncertů a z distribuce rasistických materiálů. Proces by měl začít 19. února. Na tapetě se ocitají kapely Devils Guard, skupina Imperium, kapela Atak nebo srbská odnož militantní neonacistické Blood and Honour.

BRNO – „Jsme Romové a pracujeme.“ Tak zní název výstavy, která začala 1. prosince a potrvá do 14. prosince v divadle Reduta na Zelném trhu. Osm příběhů brněnských Romů má vyvrátit stereotypy, které o této menšině panují. Fotografie pocházejí z dílny fotografa Jiřího Salika Slámy z MF Dnes, bývalého redaktora a fotografa Romano hangos.

PRAHA – Jiří Čunek se stal pro některé překvapivě předsedou podvýboru pro lidská práva a rovné příležitosti. Stalo se tak 6. prosince, kdy Senát schválil změnu na tomto postu. Místo Miluše Horské, která byla zvolena místopředsedkyní Senátu, bude v čele podvýboru Jiří Čunek.

(www.romea.cz, kh)

Zimní život v Přednádraží. Paní Horvátová na dvorku posledního obydleného domu připravuje dřevo na nadcházející krutou zimu.

Foto: Jindřich Kodíček

Věci mezi nebem a zemí...

Byla jednou jedna romská rodina. Maminka, tatínek a jejich osm dětí. Deváté bylo na cestě. Nejstaršímu bylo osmnáct let a nejmladší dceři patnáct let. Tatínek Igor pracoval jako strojař a maminka byla na mateřské dovolené. Protože jí zbýval pouhý měsíc do narození nového potomka, zůstávala raději doma a všechnu práci obstaraly děti, které jí měly moc rády a těšily se na nového sourozence. Podle lékařských posudků to měl být chlapec, a už pro něj bylo připravené jméno – Lukášek. Měli doma Tomáše, Patrika, ale Lukáška ještě ne.

Blížil se čas vánočních svátků a maminka si dělala starosti, jak obstará pro všechny děti dárky. Protože nemohla moc chodit, poslala nejstarší dceru Sandru, aby šla nakoupit společně s Patrikem věci, které si napsala na papírek. Byly na něm suroviny na přípravu vánočního cukroví. Ale komu co koupit za dárky, to tam nenapsala. Nechtěla jim totiž kazit radost tím, že nakoupí něco, co pak najdou pod stromkem.

Maminka Maruška nevěděla, jak to udělat, tak jednoho dne řekla svému muži: „Igor, co budeme dělat? Já nemůžu pomalu ani chodit, takže nedokážu koupit dětem ani dárky! Budeš muset jít něco vybrat ty.“ Muž se na ženu vyděšeně po díval a řekl: „Maruško, vždyť víš, že nemám rád nakupování, a ty po mně, drahoušku, chceš, abych šel pro dárky. No tak nevím, jestli to zvládnu, miláčku.“ Maminka nevěděla, co říct. Dělala si starosti, jak to všechno udělá.

Protože se blížil večer, šla si lehnout a řekla muži, že to raději nechají na ráno. Ten souhlasil a šli spát. Druhý den ráno se mamince zdál zlý sen. Viděla, jak se topí malé dítě a ona mu utíkala na pomoc. Ráno to sdělila manželovi a také mu řekla, že jde dnes k doktorovi. Do nemocnice to měla kousek, ale i přesto ji její muž chtěl odvézt autem. Ale maminka to odmítala. Říkala, že se chce projít. A tak jí tatínek vyhověl.

Když vyšla ze dveří, opřel se do ní studený vítr, až se otřepala. Venku byla zima, sněžilo a klouzalo. Po cestě do nemocnice si maminka nevšimla náledí a spadla přímo na záda, přímo na chodníku. Velice ji přitom zabolelo v břichu. Nedaleko

ní stáli lidé, a tak jí okamžitě přiběhli na pomoc. Maminka měla našťástí teplý kabát. Ale nemohla vstávat. Říkala těm lidem, co se jí snažili pomoci, ať ji nezvedají, že se zvedne sama. Jenže marně. Maminka nebyla schopná vstát.

Mezitím co tatínek doma vařil mamince polévku, z ničeho nic spadl na zem obraz. Když spadne něco na zem a jen tak z ničeho nic, tak to je prý špatné znamení. Náznak toho, že se něco stalo. A tatínek si přitom vzpomněl na maminku, která měla být zrovna v tu chvíli v nemocnici, a tak hned jel za ní. Měl trochu špatné svědomí, že ji samotnou nechal někam jít. Když dorazil k místu nedaleko nemocnice, uviděl maminku, jak bezmocně leží na zemi, a kolem ní spousta lidí. Nechtěla od nikoho pomoci a jen čekala na svého manžela, protože věděla se brzo objeví. Tatínek ji ihned vzal do náruče a odvezl dovnitř, kde ji ihned vyšetřili. Musel ale – celý netrpělivý – čekat v čekárně. Byl velice nervozní. Báł se o svoji ženu a dítě. Nakonec vyšel doktor a oznámil, že jsou oba v pořádku. Doma už na rodiče čekaly jejich děti. Bylo jim divné, že nejsou doma, proto jim nezbyvalo nic jiného než čekat. Když po chvílce dorazili domů, děti se vypyávaly, co se stalo...

Maminka oznámila, že si jde lehnout, že je unavená. Bylo asi kolem sedmé hodiny večer. Děti odešly do svých pokojů a tatínek se šel dívat na televizi. Maminka nemohla usnout. Stále si dělala starosti, jak stihne nakoupit všechny dárky za tři dny.

Najednou uviděla velice nápadné světýlko. Šla se tedy podívat, co to je. Nevěděla o ničem takovém jasném, co by měla v kuchyni.

Když vstoupila do kuchyně, spatřila nečekanou věc. Na židli seděla její babička, která už dávno zemřela. Maminka nevěděla, jestli je to fakt nebo se jí to jen zdá. „Maruško, dítě moje, přišla jsem tě navštívit, protože máš velké starosti. Nechceš mi o nich něco povědět?“ řekla babička. „Babičko, jak ti to jen mám říct... Moje malé dítě mi brání v tom, abych mohla dětem nakoupit dárky. Nemůžu chodit, dnes jsem na chodníku uklouzla. Potřebuju něčí pomoc, ale dětem to říct nemůžu. Nechci jim zkazit radost, že uvidí svoje dárky. Vánoce jsou už za tři dny,“ odpověděla matka.

„Děvče, děvče, právě proto jsem tady, abych ti pomohla! Nedělej si starosti, moje milá, a zbytečně se nestresuj, ať to tvému dělátku neublíží. Nemusíš kupovat nic. Počkej do Vánoc a uvidíš, jakou radost budou mít děti ze všech těch dárků! Nech to na mně, Maruško,“ zněla odpověď. Maminka nevěděla co říct. Všechna starost z ní úplně spadla. Babička se s ní rozloučila, políbila ji na čelo a odešla. Poté si šla maminka zase zpátky lehnout.

Ráno, když vstala, přemýšlela, jestli se to stalo doopravdy, nebo to byl pouhý sen. Říkala si, zda je to možné, že by s ní mluvila její babička, která už nežije. Ale poté, co si vytáhla ze županu bílý kapesník, který patřil její babičce, uvědomila si, že to bylo všechno doopravdy, že ten kapesník vlastnila její babička. Vrátila ho zpátky do kapsy, aby měla důkaz, že jí to babička skutečně řekla. Maminka si tedy už nedělala o dárky žádné starosti. Věděla, že jí babička pomůže.

Blížily se vánoční svátky. Děti a maminka všechno připravovaly. Děti večer nachystaly dárky pro sebe navzájem a také pro rodiče. Tatínek byl velice šťastný. Pustil tedy vánoční koledy a nastal čas rozdávání dárků. Pod stromkem byly všechny dárky, jen ty dárky „od babičky“ tam ještě pořád nebyly. Maminka začala mít opět obavy. Když vtom z ničeho nic zhasla světýlka na stromečku. A pod stromkem se začaly hromadit spousty dárků. Maminka věděla, že zasahuje babička. Po chvílce se světla opět rozsvítila, a tak konečně všichni mohli začít s rozbalováním. Maminka jen tiše řekla: „Děkuji, babičko.“

Lucie Kačová

Obraz, který plakal / O muj andro gendalos, so rovelas

Před dvěma lety zemřel můj mladý kamarád. Moc jsem si ho vážila. Bohužel se svého času spojil se špatnými lidmi a zemřel na předávkování drogami. Dlouho jsem tuto skutečnost nemohla přijmout. Byla jsem na dně. Nechtěla jsem uvěřit tomu, že už ho nikdy nespátím. Má matka si mnou nevěděla rady. Domlouvala mi, ale nikoho jsem neposlouchala. Jediný člověk, kterého bych poslechla, byl mrtev.

Po psychické stránce jsem byla tak moc na dně, že jsem sama začala s drogami. Necítila jsem potřebu jíst ani pít. Den ze dne se ze mě pomalu ale jistě stávala troska. V noci jsem mívala divoké sny. Sama jsem vlastně ani nevěděla,

jestli jde o sny nebo skutečnost. Slyšela jsem to, co nikdo neslyšel, a viděla to, co nikdo neviděl.

Jednoho dne jsem se postavila k zrcadlu. Sama sebe jsem se lekla. Propadlé lícní kosti, vykulené oči s velkými zorníčkami a vyhublá na kost! V zrcadle jsem zahlédla rozmazaný obrys. Neustále měnil tvary a byl čím dál jasnější. Nakonec z něj vznikl obrys tváře mého zemřelého kamaráda. Díval se na mě a slzy se mu kutálely z očí. Stejně jako mně. Chtěla jsem si na něj sáhnout, ale obraz hned zmizel.

Vrtalo mi hlavou, proč vlastně plakal. Vždy jsem si myslela, že lidé v nebi jsou už šťastní. Zjevoval se mi i ve snech a stále plakal. Poz-

ději mi došlo, že plakal kvůli mně. Kvůli tomu, co se ze mě stalo. Nechtěla jsem již takhle žít a začala se sebou něco dělat. Bylo to těžké, ale zvládla jsem to. On sám mi dodával sílu. Od té doby jsem už „čistá“ a plakat ho už nevidím. Jen občas cítím jeho přítomnost vedle mě.

Andera Bušalová

Anglal duj berš mange muľas miro najfeder kamaratos. But les akor l'ikeravas. Zijand pes jekhvar sthoďas le nalače manušenca a muľas, bo lelas zorale drogi. Dulhones oleske našťi paťavas. Našťi paťavas oleske, hoj les imar šoha nadikhava. Miri daj nadžanelas, so manca te kerel. Dovakerlas mange, aľe me ňikas

našunavas. Jekh manuš, saves bi šundomas, has mulo.

Somas avka ži tele, hoj chudľom te lel o drogi. Nakamavas te chal aňi te pijel. Džives dživesestar pes mandar ačholas kokalos. Raťi man ehas džungale sune. Me korkori aňi nadžanavas, či oda hin sune abo čačipen. Šunavas koda, so ňiko aver našunelas a dikhavas koda, so ňiko aver nadikhelas.

Jekhavar man thoďom te terďol paš o gendalos. Korkori pestar darand'ľom. Šuko muj, o kokala za-pele, bare demade jakha a šuki sar kokalos! Andro gendalos dikhľom varesavo obrisos. Palis imar prin-džard'ľom, has oda o muj mire kamaratoske. Dikhelas pre ma a rove-

las. Kavka sar me. Kamavas les te chudel, aľe mindar pes leskro muj našaďas.

Bondaravas mange o šero, soske jov rovelas. Mindig mange gondolinavas, hoj o manuša, so hine andro ňebos, ta hine imar bachtale. Sikhavelas pes mange he andro sune, sar rovelas. Palis mange avľas andro šero, hoj rovelas vaš mange. Vaš oda, so pes mandar ačhiľas. Imar nakamavas avka te dživel, ta chudľom manca vareso te kerel. Has oda pharo, aľe l'ikerďom avri. Jov korkoro mange delas e zor. Čujinavas oda. Akorestar som imar „žužo“ a te rovel les imar nadikhav. Ča varekana les paš ma čujinav.

Andrea Bušalová

Otevřený dopis předsedovi vlády

Vážený pane předsedo vlády.

U příležitosti Mezinárodního dne lidských práv se na Vás obracím ve vážné obavě o směřování politiky českého státu v oblasti ochrany lidských práv. Dozvěděli jsme se o vládním záměru přesunout poradní orgány Sekce pro lidská práva Úřadu vlády na jednotlivá resortní ministerstva. Vyjadřujeme s tímto návrhem zásadní neshodu. Tento krok sníží význam Rady vlády pro lidská práva a dalších poradních orgánů vlády, vládního zmocněnce pro lidská práva

a vládní Agentury pro sociální začleňování a oslabí jejich vliv na politiku vlády. Příslušné poradní orgány pracují podle zásad odbornosti a nadresortnosti, zprostředkovávají k dalšímu využití podněty občanské společnosti a sledují plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv. Jsou jedinou stálou platformou, na níž se setkávají pracovníci státní správy a občanské odborníci v této oblasti. Navrhovanou redukcí Úřadu vlády považujeme za známku toho, že česká vláda nehodlá naplňovat v minulosti přijaté

závazky v oblasti lidských práv a sociálního začleňování.

Pane předsedo vlády, žádáme Vás, aby vláda od tohoto kroku upustila.

V Praze dne 10. 12. 2012

**Česká ženská lobby,
Český helsinský výbor,
Dokumentační a muzejní
středisko slovenské menšiny,
Fórum 50 %, Lighthouse,
Petr Uhl, zmocněnec
pro lidská práva 1998–2001,
Sdružení pro integraci
a migraci,
Slovo 21, Zšvůle práva**

Člověk se mění / O manuš nane furt jekh

Žádný člověk nemůže mít po celý život stejnou povahu, vlastnosti, myšlení. Nezmění se sice ze dne na den (i když se to stát může), ale přijdou určité události, zkušenosti a člověk se změní o celých 360 stupňů.

Asi před deseti lety žil v našem městě jeden muž. Byl svalnatý, vysoký, vždy nosil oholenou hlavu a černé kanady na nohou. Nenáviděl romské obyvatelstvo. Stačilo když kolem něj prošla banda mladých romských kluků a onen muž sršel vztekem. Jeden z nich se omylem otřel o jeho rameno, protože se díval na zem a nestačil mu uhnout. Vtom ho ten holohlavý muž chytl za nohy a nechal ho viset z mostu. Držel ho, dokud jsme nezavolali policii.

Měl v sobě obrovský hněv. Nevím, z jakého důvodu se takhle choval. Dokonce nenáviděl i nevinné děti. Když šly po městě romské maminky s malými dětmi v kočárku a dítě plakalo, začal na ně řvát a škaredě jim nadával. Takové střety mezi ním a Romy byly na denním pořádku. V Romech vzbuzoval veliký strach. Někakou dobu jsem ho pak neviděl, až teď nedávno, po několika letech. Nyní ho vídám skoro každý den, jak se prochází po náměstí a po parku. Jenže už nevypadá jako dřív, drsně a svalnatě. Teď je hubený a v jeho tváři už není znát ta nenávisť. Dokonce mě i pozdravil.

Nedalo mi to a musel jsem se zptat, co ho vedlo k tomu, že byl tak velký rasista a nyní se normálně baví s romským obyvatelstvem. Odpověděl mi, že kdysi byl mladý a hloupý a naváděli ho kamarádi. Pak ale těžce onemocněl a změnil se. Nemoc ho donutila k tomu, aby změnil své myšlení a chování. A až nyní, když se s nimi začal bavit, poznal, jak někteří Romové jsou skvělí lidé.

„Jsme jen lidé, dobří i špatní, ale ve chvíli krize se změňme všichni.“

Ňisave manušes nane perdal calo dživipen stejnakro charakteris he gondolišagos. Nane aver vaš o jekh džives (he te pes oda varekana šaj ačhol), afe vareso pes ačhola, vaj vareso predživela a o manuš pes igen but zmešinela.

Angle deš berš dživelas andro amaro foros jekh muřš. Has kerdo, baro a mindig hordinelas nango šero a kale kanadi pro pindre. Našt'i dikhelas pro Roma. Stačinelas, te khatar leste pregele romane čhave a koda muře ehas baro choľamen. Jekh čhavo, nakamelas, afe pekľas pes andre leskero phiko, bo dikhelas pre phuv, ta andre leste demaďas. Koda nango šero les chudľas čhangendar a mukhľas les te figinel tele pal o mostos. Chudel las les avka dulhones, dži kim navičindam šandaren. Has andre les-

te but bari choľi. Nadžanav, soske ada kerelas, soske has ajso. He pro cikne čhavore našti dikhelas. Te džanas pal o foros romane daja le cikne čhavorenca, so bešenas andre koča a ole čhavore rovenas, ta pre lende ričinelas a džungales len koškerelas. Kajse nalačhe maribena maškar leste he maškar o Roma ehas sako džives. O Roma pes lestar daranas. Dulhones les palis nadikhľom, až akanak varesar, pal o but berša. Akanak les dikhav sako džives, sar peske phirel pal o foros he pal o parkos. Afe imar nadičhol avka sar akor, zorales. Akanak hino šuko a andro jakha les imar nane koja bari choľi, so akor. He pozdravindas man. Nadiñas mange oda, a mušindom lestar te phučel, soske našti dikhelas pro Roma a akanak lenca normalnes vakereľ. Phendas mange, hoj akor has terno a dilino a leskere kamarata les upre kernas. Palis pre leste avľas baro nasvaľipen a lestar pes ačhiľas aver manuš. O nasvaľipen kerďas, hoj les te avel aver gondolišagos. A akanak, sar imar vakereľ le Romanca, ta prindžardas, hoj varesave Roma hine lačhe manuša.

„Sam ča manuša, lačhe he nalačhe, afe sar kampol, ta pes zmeňinaha savore.“

Podle vyprávění Marka H.

zpracovala

Andrea Buřalová

Přes čtyřicet Romů obdrželo vysokoškolská stipendia

PRAHA – Ve čtvrtek 29. listopadu se v pražském divadle D 21 uskutečnilo slavnostní setkání romských vysokoškolských studentů, kteří se stali úspěšnými stipendisty Romského vzdělávacího fondu (REF) pro akademický rok 2012/2013.

V rámci Romského pamětního univerzitního stipendijního programu (RMUSP), který REF uděluje

již třináctým rokem, bylo v Česku podpořeno 44 studentů. Od svého založení zde REF podpořil studentská stipendia za více než dva miliony eur.

Slavnostní ceremoniál REF byl navržen tak, aby ocenil budoucí romské profesionály za jejich dosažené úspěchy a zároveň veřejně zdůraznil, že romští studenti by měli mít stejné příležitosti ke stu-

diu, kariéře a společenskému postupu jako každý jiný.

V rámci slavnostního ceremoniálu ocenění stipendistů mohli romští univerzitní studenti sdílet zkušenosti a diskutovat se zástupci REF či reportérem České televize Richardem Samkem. Setkání moderovala žurnalistka Jarmila Balázová, předsedkyně sdružení Romea. **(mr)**

komentář

Rasismu se na internetu celkem daří

LUKÁŠ KOTLÁR

Romové. Především pro média velice vděčné téma. O to vděčnější v internetových diskuzích. Třeba poté, co byli zatčeni Romové kvůli prodeji heroinu. „*Jak může zdravé kulturní bílé dítě vzít jehlu a píchnout si drogu z rukou nečistých cigánů, nechápu...*“ reagoval jeden diskutující. Nebo komentář: „*No jo, morgoš, co od těch humanoidních roztočů čekat? Alespoň doufám, že to prodávali svým stejně špinavým a páchnoucím soukmenovcům...*“

Stejně zajímavé jsou diskuze o tom, že Romové dostávají za trestné činy menší tresty. „*Dostali tak málo právě proto, že jsou Romové, aby se necítili diskriminováni. Aby si na náš systém nedej bože nestěžovali,*“ stojí v dalším komentáři. Každopádně takové typy komentářů najdeme většinou pod každým o Romech psaným článkem. A že jich není málo.

První věc, která mě napadá, jsou fotbaloví fanoušci, kteří projevují rasistické chování. Vmžiku jsou v rukou policejních těžkooděnců a končí na policejních stanicích. Avšak mnoho internetových zpravodajství rasistickému vyjadřování dává zelenou.

Pak tedy nechápu, proč je špatně, když se někdo projevuje jako rasista „venku“? Přitom v našem virtuálním světě je mnohem více lidí a jak předsudky, tak urážky mohou společnost mnohem více ovlivňovat.

Je mi naprosto jasné, že většina předsudků vychází z osobní zkušenosti, ale věřím, že na nich mají velký podíl i média. Média, která mají obrovskou sílu, která dokáže ovlivňovat tisíce myšlenek a názorů. Myslím si, že mají sílu ukazovat i ty dobré stránky, ale jak je našim českým zvykem, máme rádi novinky o tom, co kde kdo ukradl, kdo koho zabil, každým dnem hltáme informace o kdekjaké kauze. Natož aby lidi zajímali úspěšní Romové v naší společnosti. Není zájem o nich psát.

Pedagogičtí asistenti, budeme dále mlčet?

MIROSLAVA GREŠKOVÁ

Jsem absolventkou sociální pedagogiky. Pracuji už 12. rokem jako pedagogická asistentka na Základní škole Praktické v Bruntále. V listopadu mě vedení školy informovalo, že k 31. prosinci 2012 má dlouholetá práce na ZŠ končit kvůli zrušení pozice pedagogických asistentů z podnětu MŠMT. Nemohu se s tím smířit. Je to pro mne zcela nečekaná a velká rána.

Ministerstvo školství, které rozhodlo o tomto nesmyslném kroku, tak negativně ovlivní vzdělávání dětí. Zcela jistě mnoho lidí je pro zrušení těchto škol, ale já s tím nemohu souhlasit. Na naší ZŠ jsou žáci, kteří prošli psychologickým vyšetřením (SPC) a nás asistenty potřebují jakožto nenahraditelnou pomoc a součást při výuce. Těmto dětem je věnováno více péče, kterému by se jinak díky asistentům nedostávalo. Tato péče je tedy k dispozici pouze do konce tohoto roku. Bez pedagogických asistentů hrozí žákům propad ve vzdělání, neboť pedagogové nebudou mít tolik času se jim věnovat.

Jsem plná emocí. Když vzpomenu na rok 2000, kdy jsem nastoupila na ZŠ jako romská asistentka, kde jsem bezprostředně po nástupu zahájila pedagogické studium na střední škole a následně po úspěšném dokončení se stala absolventkou pedagogické fakulty, kterou jsem nedávno úspěšně dokončila, tak najednou je s tímto postem konec.

Během těchto dvanácti let to nebyla lehká práce, vše jsme s paní ředitelkou musely vybudovat. Zpočátku to nebylo lehké jak ze strany pedagogů, tak i rodičů žáků, ale postupem času jsme našli společnou řeč a zjistili, že nám to tak vyhovuje. Během této praxe bylo dosaženo vynikajících výsledků. Rodiče si zvykli, kolegové mě berou jako rovnocenného partnera, který jim pomáhá i ve vzdělání sociálně znevýhodněných dětí. Nevíme si rady, tak nás napadá, abychom se spojili a vyjádřili tak touto cestou svou nespokojenost s tímto rozhodnutím. Prosím, ozvěte se na můj e-mail: – greskova.mirka@seznam.cz.

Romanohangos

www.rnl.sk – Rómsky nový list
Noviny Rómov na Slovensku

verše

Gendalos

Ko gendalos phirkerav,
ňikas andre na dikav.
Me korkoro kodoj som,
pro gendalos pisinav.
Savo manuš lačho ela?
Ko pal leste vakerala?
Kajse dženen me rodav,
kaj te me man naladžav.
Pal o gore te phiren,
la godžaha vakeren.
Te amenge kampela
o gendalos phenela:
Ma ker tutar bare rajes,
te mek čino achaľuves.
Dikh tu perše andre peste,
a na vaker pal ňikaste.

Zrcadlo

Kolem zrcadla chodívám,
nikoho v něm nevidám.
Jen svůj obraz vidím tu,
sám sebe do něj vpisuju.
Jaký by měl člověk být?
A kdo to má posoudit?
Takového bych chtěl vidět,
abych se nemusel stydět.
Co mezi gádže může jít,
s rozmyslem umí hovořit.
A když bude potřeba,
zrcadlo nám radu dá:
Když toho ještě málo víš,
ať pýcha z tebe nemluví.
Nejprve sám sebe sud' a
a nikoho nepomluv.

Imrich Horvát

Přeložila Martina Vyziblová

Vánoční čas a my

Blíží se doba Vánoc. Cítíte to? Všude kolem nás se všechno točí kolem Vánoc. Lidé jsou často tak vyplašení, že zapomenou, v čem spočívá vlastně jejich podstata. Kupují svým blízkým čím dál dražší dárky a myslí si, že čím dražší, větší dárek, tím bude člověk spokojenější.

Ale jsou na velkém omylu. Dárky si přeci můžeme kupovat a svým blízkým je darovat třeba každý den, ale ten největší dárek musí jít ze srdce a vyznít upřímně.

Je smutné, kolik lidí zapomíná a jejich svátky jsou rok od roku chudší.

Často se reklamou na Vánoce nechají tak mnoho unést, že spadnou do toho davu společně s dalšími, řekla bych i slepými lidmi. Jen člověk, který je nejchudší, se umí nejvíce radovat a ví, že podstata Vánoc je Bůh a Láska.

Pamatuju si na dětské časy, kdy jsem se jako dítě společně se svými sourozenci na Vánoce těšila. Základem pro nás bylo to, že se rodina sešla u nás doma nebo u babičky. Společně jsme jedli, pili a slavili Vánoce v největším kruhu. Pozdě večer jsme pak se sestrami chodily do kostela, kde jsme se modlily a děkovaly Bohu, že jsme spolu.

Hodně se zpívalo a byli jsme všichni šťastní. Na dárky jsme se taky moc těšili a bylo jich málo, ale i tak rodiče koupili každému nějakou maličkost a ta nás potěšila. Byly to dárky jako třeba svetry s motivem Pepy námovníka, čepky, rukavice a náušnice nebo nějaké dívčí bundy.

Rodiče nám vždycky kupovali podobné, jen v jiné barvě. Stromek jsme měli a máme každý rok. Teď už ale míváme umělý. Na svátky jsme spolu, ale už to není jako za mlada, nemyslím tím, že to je dárky nebo jídlem, to můžeme mít pořád... Ale asi tím, že už jsem dospělá.

Kdybych měla své děti, tak bych se radovala s nimi a těšila se z jejich úsměvu a radostí na jejich tvářičkách. Díky Bohu, že mám šestiletou sestřičku. Jak je úžasná. Vím, že Vánoce jsou pro ni tou největší radostí a už se nemůže dočkat, jak rozbalí dárky. Má jich nejvíce a jediné ona si zaslouží nejvíce.

Na Vánoce si máme připomínat narození Ježíše Krista a to je největší síla Vánoc. Ježíš je totiž pořád s námi a pořád bude. Je to pocit bezpečí, absolutní lásky a jistoty ve všem. Proto na Vánoce zpívejte, chvalte Boha, radujte se s ním. A i když jsme dospělí, věřím, že to pocítíme, tak jako bychom se octli v dětských letech. Nejkrásnějším dárkem pro naše blízké je bezvýhradná láska. Život je příliš krátký a každý okamžik, který prožijete, je vzácný.

Přeji všem lidem na celém světě splněných snů, dostatek lásky, hodně zdraví a štěstí. Do nového roku hodně sil a nekonečno možností.

Veronika Kačová

Poděkování

Bydlím 17 let v Ostravě, kam jsem se přestěhovala z jižní Moravy. Studuju třetím rokem dálkově střední školu, obor Sociální činnost – sociální činnost pro národnostní menšiny, romský jazyk a romistiku. Jde o maturitní předmět. Ty nás dobře vyučuje Lada Červeňáková. Ve škole jsem se seznámila s vaší dopisovatelkou Květou Podhradskou. Pokaždé když se setkáme před vyučováním, neopomene mi dát Romano hangos. Chtěla bych jí poděkovat za to, že mi pomáhá rozumět tradicím, ale i nynějšímu životu Romů.

Eva Hirková

Na slovíčko s Imrichem Horvátem...

Dokončení ze str. 1

jako pohádku před spaním. V Hanušovicích jsme chodili do kostela každou neděli. Velmi se mi líbilo, jak se tam Romové scházejí. Podali si ruce. Všichni sklonili hlavy a říkali: „*Pochválený pán Ježíš Kristus!*“

Za komunistů, když jsem chodil do školy a byl jsem už trochu větší,

nám říkali, že Bůh není a nikdy nebyl. Přišel jsem ze školy domů a říkám mamince, co mě ve škole učí. Maminka na druhý den koupila Bibli – kvůli nám dětem. A já jsem četl Starý i Nový zákon. Když jsem to přečetl, došlo mi, že to všechno nemůže být jen vymyšlené – když

se tak mnoho let mluví o Bohu, tak věřím, že něco z toho musí být pravda. I já své děti vedu k Bohu. Velkou inspiraci mám v rodině, protože bratr mého otce je farář. Romové v Hanušovicích a dalšího okolí si jej velmi váží.

Ptala se Milada Závodská

Duj, trin lava pal o Imrich Horvát

Aven ajso lačho, u phenen Tumen amenge pal Tumende – kana u kaj uľiľan? khatar sal, sar dživen? Narodzinžom man andro berš 1975 pre Slovensko. Som treco štarendar čhavendar a dživahas ando foros Hanušovce nad Topľou na dur kijo Perjeiš (Prešov). Andro foros Hanušovce dži akna bešel calo miri fajta.

Me dživav andro cikno gavoro kijo Karlovy Vary. Hin man duj pheňa a jekh phral. On dživen tiš manca ando gav. Hin man duj muršora. Jekheske ochto berš u avreske trin berš. Imar 4 berš buči na kerav. Havarindžom le motorih a som andro ID (invalidní důchod).

Kerdžom mange anglo romane čhave o.s. (občanské sdružení) Jiskra pro život a tel kada šeroro phirkeras te bavinel fotbal, bašavas a khelas. Maj pende čhave phirkeren andro amaro o.s. Dokla somas sasto ta keravas andre fa. Lias Vintřov sar obsluha strojů ve výrobě – kerahas cehli.

Tumare giľutňa (básně) Tumen pisenen romanes. Savi čhib hiňi Tumenge sar „la dakeri čhib“? Sar Tumen ľikeren romaňi čhib?

Khere la daha a le dadeha vakeras ča romanes, ta duminav hoj amari čhib romaňi. Amare čhave ciknovarbatar šunen, sar vakeras ke daj andro kher ta pes polokores tiš sikľon te vakere romanes.

Imar savoro achaľon a polokes he vakereňa. Savore Roma bi sas te džanel a te ľikere amari čhib za perše angle koda hoj Roma pes feder maškar peste dovakereňa a ňiko lenge na achaľol a paľis, kaj te angle amare čhavege – kana dareso ačhol. Sem but čhave adadžives baron andre koda, hoj lenge na kampil te džanel amari čhib. Aľe pro zabavi romane te phireľ džanen. Sar na ačhola e romaňi čhib, ta imar peske aňi naštľi vakeras, hoj sam Roma. Soha sam paľis inakšeder anglo gore? Hoj sam kale? Kale manuša hine pro calo svetos, aľe savoren hin peskeri čhib.

Varesave giľutňa Tumen pisenen pal o Del the le Devleske. Kana a sar Tumen prindžard'an Tuma-ro drom ko Del?

So pametinav sar ciknoro čhavoro, ta e daj le dadeha amen sikavenas palo Devloro. Vakereñas amen-

ca pal Leste so kerdža, kas rado dikhelas a so pes Leske savoro pro leskero drom ačhiľa. Amen kada rado sako rači šunahas sar paramisa anglo soviben. Hanušovcate phirkerahas sako kurko andre khangeri. Igen pes mange pačineľas sar pes kodoj o Roma sdžan, denas peske o vasta a vakernas. Savore mukle tele o šere a phenen jekh avreske: „*Pochváleny pán Ježíš Kristus*“.

Kijo komunisti, sar somas imar bareder, ta amenge andre škola vakernas, hoj o Del nane a ňikda na sas. Avľom khere andal e škola a vakereňa la daha so man sikaven. Oj pro aver džives cindža Biblia anglo čhave. A me genavas sar Puraño the Nevo zakonos. Kana gendžom len avri, dogeľa mange, hoj naštľi savoro te jel vimišlimen – te bare berša pes pal o Del vakereľ, vašoda pačav, hoj dareso musaj te avel čačipen. Akana me sikavav mire čhaven šoda o Del. Bari inšpiracija man hin tiš andre fajta, bo le dadeskero phral hino fararis a o Roma Hanušovcate the dureder pal o gava a fora les ľikeren sar vzoros. **Phučelas Milada Závodská**

Silvestros – kas amen oslavinas?

Sako berš oslavinas Silvestros. Me oslavinav posledno džives andro phuro berš. Ale ko oda has o Silvestr? Andro berš 298 př. n. l., dživelas andro Řím jekh rašaj. Jof pes mušinelas te garuvel andro veša, bo les kamelas te murdarel baro raj Diocletján. Soske les kamenas te murdarel? Bo o Silvestr (rom andalo veš – Silvestris) has rašaj andro krestansko vira he savore, ko uznajinelas le Ježíš Kristus, mušindžas te merel.

Sar o raj Diocletján muľas, andro Řím pes kerdžas bare poradky a sako, ko kamelas te phireľ andre

khangeri he te uznajinel le Ježíš Kristus, šaj kada keren a niko palende nadenašelas he nakamelas len te murdarel. Le Silvestr Uznajinde sar le Papežis. Leskro nav has Silvester I. he ži do akana hino ochtongro papežis so služinelas sar papežis bare berša. Andro berš 335 př. n. l. o Silvestr muľas. A džanen savo džives? 31. decembros. Vašoda amen oslavinas Silvestr. So me šaj phenav pal kada džives. Asi nič. Palo Silvestros hino Nevo berš a sar pes phenel Sar pro nevo berš, afka pal calo berš! **Lucie Oračková**

Silvestr – koho to oslavujeme?

Každý rok oslavujeme Silvestra. Já tedy oslavuji poslední den ve starém roce. Ale kdo to byl vůbec Silvestr? V roce 298 př. n. l. žil v Římě jeden kněz. Musel se schovávat v lesích, protože ho chtěl zabít císař Dioclecián. Proč ho chtěl zabít? Protože Silvestr (muž z lesa – Silvestris, lat.) byl knězem křesťanské víry a všichni, kteří uznávali Ježíše Krista, museli zemřít. Nikdo ho nechytíl celé roky.

Když zemřel Dioclecián (312 před naším letopočtem), v Římě se

udělal pořádek, a každý, kdo chtěl chodit do kostela a uznávat Ježíše Krista, v klidu mohou a nikdo za nimi neutíkal a nechtěl ho zabít. Silvestra prohlásili svým papežem. Jeho jméno bylo Silvestr I. a do teď je osmým nejdéle sloužícím papežem na světě. V roce 335 př. n. l. Silvestr zemřel. A víte v jaký den? 31. prosince. Co můžu ještě povědět o tomto dni? Asi nic. Po Silvestru je Nový rok a jak se říká: Jak na Nový rok, tak po celý rok!

Lucie Oračková

Chcete si zahrát ve filmu?

Milí přátelé, oslovil mě režisér Petr Václav. Hledá neherce do filmu Cesta ven. A to: ROMSKÉ ŽENY 20–40 LET • ROMSKÉ MUŽE 25–60 LET • ROMSKÉ DÍVKY 13–16 LET

Po přečtení scénáře a po schůzce s režisérem Petrem Václavem, si myslím, že půjde o dobrý film, který se snaží ukázat majoritní společnosti realitu. Pravdu o tom, jak je těžké v této zemi být mladý a být Rom. Účinkování v tomto snímku bude slušně placené a možná film pomůže některým z neherců posunout se dál, jinou příležitostí. Neváhejte a pište. Více na www.molokofilm.com/cestaven/

Aurelie Balážová

Sar mušind'am te rozčhivel o khera

Ehin ñilaj, berš 1942. Imar ela polokes berš, so demade o Němci pro Rusi. Akorestar len traden a zakiden peske e phuv. Kavka imar zaile polokes calo Evropa. No, a sar avres, o fašisti hine pro graj. Keren peske, so kamen. Pre Slovensko hine nekgoreder o gardisti. O rašaj Andrej Hlinka zathoda politicko fašisticko sera a andal kodi sera kiden avri kolen, so nekbuter paš lende fikeren. Uren len andro kale uniformi, vizbrojinen len pištolenca a keren lendar garda. Lendar daral sako, o sudci, o fiškaľa, aľe the o phandle.

Tolčemešiste, pre vigel'i Slovenško, vaj biš kilometri le Perješistar, bešen o Roma jekhetanes le gadženca pre upruno agor gaveske. Sako d'ives, te hin kerades, o murša pes garuven tel o rukha pal le Andrišiskero kher. Zasadzind'a len odoj o Karol'is, leskero navlastno čhavo. A adaj dumazinen.

Adad'ives hin pal soste te vakerel, idž has o Karol'is le čhajenca, la Irenaha the la Agnesaha, Sabiñiste andre moza. „*So nevo Sabiñiste?*“ phučľa o Juras, cikno, churdo, aňi na tranda beršengero murš. „*Nevo odoj hin but,*“ odphend'a leske o Karol'is, „*ešeb geľam ko Roma. Džanen amen savore, aľe o terne l'imale čhave amendar asanas, hoj sam gavutne zdechľara, hoj chas murdalo mas. Nakaml'am pes odoj lenca te dokereľ, vaš oda maj zagel'am ko Tepuris. Džanen les, na?*“ Ta ko nadžanelas le leñivones Tepuris, leskera romňa hin adaj famel'ija, e Haňa the e Štefaňa. „*Sar leske phend'am, so pes ačhiľa, ušťiľa andal o had'os, scirdľa pre peste o cholov, iľa e paca a geľa avri.*“ „*Ta so, ko tumende zdechľaris! Dikhen pre peste, pre koda mel'aľpen, so tumen hin andro khera. A tumen, l'imale, tumen varekastar asan, džan peske te omoreľ o kapri, bo khanden mel'atar pro šel mil'i!*“ O Roma ačhile sar kašta a varesave pes garude andro khera. O Tepuris furt vičinlas a kija leste pes pridiňa leskeri romňi, e Jolana. „*Aňi jekh, so san adaj, nadochuden le Tolčemešiskere Romen aňi tel o kхоča! Dikhen kadaj pre Irena the pre Agnesa. Tumen salfeder abo šukareder, čudakale!*“ Amen čak dikhenas a nakamahas te paťal peskere jakhenge. O Tepuris iľa e paca a zahrozind'a lenge. E Jolana vidiňa pre lende e bul a pekľa pes pal late. „*Kada pre tumende!*“ A paľis amen ile andre peskero kheroro. Hin len odoj duj purane hed'i, skamind zmardo deskendar the duj lavki, tiž zmarde deskendar. Andro kutos terďol murimen šparheta. Jon hine nekčoreder savore Romendar.

„*Nasan bokhale?*“ phučľa amendar o Tepuris. „*E romňi maj tumenge kerla mačanka a pekela marikľi.*“ „*Paľikeras,*“ odphend'a leske o Karol'is, „*aľe nasam bokhale.*“ „*Mindig avľam, čaliľam khere,*“ phend'a e Agnesa. Joj has famel'ija la Jolanake. „*No, a so nevo Tolčemešiste?*“ phučľa o Tepuris. „*So odoj šaj el nevo, dživas, sar pes del. Akana perdal o ñilaj talam ela feder. Le gadžen ela but but'i pro mal'i, ta sar sako ñilaj phiraha lenge pro mal'i te žutinel a palis ena o phuvale, ta odoj kampela sako vast. O rakľija the o rakle čak furt keren pro mal'i, ta bašaviben akana nane. A adaj, so nevo?*“ phučľom

le Tepuristas. Igen pre peste merkinen. Ma phiren korkore, pre jekh dženo peske dovol'inen. Nane oleske aňi duj kurke, so chudľa jekh džungalo beng gardistas terňa dešefta beršengera čha. Pro foros has tarhos a e čhaj zaačhiľa paš o topanki. Igen lake has pre kedva jekh para. E gadži pal late nazmukhľa o jakha. Daralas, te na lake len čoreľ. Vaš oda vičind'a le phandles, so odoj dodikhelas pro poriadkos. Pre odi bibacht pes odoj sikhad'a jekh gardistas. „*S'oda pes adaj ačhiľa?*“ E gadži phend'a pre čhaj, hoj lake kamľa te čoreľ o topanki. „*Mište,*“ odphend'a lake o gardistas a iľa la čha pro staňica. Hjaba e čhaj vičinlas a rovlas, hoj oda nane čačipen, o gardistas la cirdelas pre staňica, sar te e čhaj varekas murdard'ahas. Pre staňica nahas ñiko. O gardistas la čhiďa andre, zarind'a o vudar a parančol'ind'a lake, hoj pes te čhivel tele. E čhaj chudľa te rovel a te vičinel. Jov lake zaphandľa o muj le pataveha a čhiďa pal late tele o hudri. E čhaj has šukar, šaltovno, ačhiľa odoj nangi. O gardistas ačhiľa sar džviros, chut'iľa pre late a zgvalcind'a la odoj. La čhake mek nasas aňi dešefta berš. Sar laha kerďa, so kamľa, ľigend'a la dur pal o foros. Odoj lake parančol'ind'a, hoj te džal khere a sar varekaj phenla, so laha kerďa, ta la murdarla. Vaš oda phenav, phiren furt jekhetanes a te dikhena varekas andre kaľi uniforma, mind'ar pes garuven.“

Pal kada pes vidiňam andro foros. O foros has čučo, čak vajkeci terne rakle the rakľija odoj phirnas a obdikhenas o sklepi. E moza denas až pandže oreNDAR, ta mek has amen maj jekh ora. Pregel'am o foros a so amenge demad'a andro jakha, hoj savore čhindengere sklepi has čuče. Sa has zarimen a andre jekh sklepa, kaj bikavenlas e phuri Čhind'i le romeha, has phagerďi o blaka. Phend'om: „*Čhajale, džas sigo adarig het, te na phenen pre amende, hoj oda kerďa amen. Le gardistenca nane but.*“ Avka pes skidľam a sigo našľiľam odarig. Sar phundrade o moza, cind'am peske o listki a geľam andre. But nipi odoj nasas. Andro žurnal'is sikhavenas, sar o Němci traden le Rusen, sar vikhelen andre dojekh phuv, so la zaile. O films namolas aňi pipa dohanos, mek akana naavľom pre oda, so kamle kale filmoha le manušenje te phenel. Sar has agor a amen imar džahas khere, phučľom jekhe phureder gadžestar, so pes ačhiľa, hoj le čhindengere sklepi omukhle, zaphandle, a andre jekh až o blaki vimarde. O gadžo pre amende zadikhľa. „*Ta tumen nadžanen nič,*“ phend'a, „*o sklepi savore Čhindenge zaile a len varekaj odl'igende, ñiko nadžanel kaj. Merkinen pre peste, te tumen na chuden o gardisti. Le čhajen strihinen do nanga a le muršen bičhaven pro Petičis. Odoj keren hjaba but'i pro droma.*“ Džanen, sar darand'iľam? Sid'arahas andal o foros sar balvaj. Has amen bacht, hoj doavľam khere a ñiko amen nachudľa. „*Kada nane mište,*“ diňa pes anglal o dad, o Andrišis, „*adad'ives kiden le Čhinden a pal lende te na džas amen, o Roma.*“ Savore, so odoj bešenas, ačhile sar kašta. „*Talam o Del nadomukhela, hoj pes vareso kajso te ačhel,*“ phend'a o Belas. „*A tumen trindžene pes andro fo-*

ros ma sikhaven, te nakamen, hoj pes tumenge vareso te ačhel,” phend'a o dad. „*Džanel vareko, kaj o Petičis?*“ phučľa o Karol'is. „*Oda ehin than pro agor Perješis. Sar dičhol, ta akana odoj kerde talam bertena, te odoj bičhavkeren le Romen,*“ phend'a o dad.

Pal kada pregeľa vaj jekh kurko. Andro gav avľa motoris a zaačhad'a pes paš la Chanušakeri sklepa. E Chanuša has vaj šovardeš the pandže beršengeri gori – Čhind'i, šuki, dičholas, hoj hiňi nasvaľi. Phares dichinlas. Andal o motoris avle avri duj gardisti. Šaj lenge uľas vaj po seranda berš. Jekh has bareder, phikalo murš, a aver cikneder, šukeder, jov has šoferis. Oka pes rozdikhľa a geľa pal e Chanuša andre sklepa. „*Tumen san Chanuša?*“ phučľa latar. E gori čak dikhelas, dičholas pre late, sar pes igen daral. „*A so kamen?*“ phučľa lestar. „*Avena amenca. Dav tumen jekh ora, hoj peske te skiden varesave hudri, chaben the vareso te pijel. Adad'ives imar nachudena nič te chal aňi te pijel. Šaj peha len čak deš kili, oda ehin duj taški, vaj jekh kufros. Tel jekh ora sam adaj, a len peske varesave love, hoj te aven hodno peske vareso te cinel.*“ E Čhind'i ačhiľa sar kašt. Paľis chudľa te razisaľol a te rovel. Našťik pestar dochudľa aňi lav. „*So kerďom ajso nalačho, hoj man len het?*“ phend'a le apsenca andro jakha. O gardistas naodphend'a, čak pre late zadikhľa: „*Tel jekh ora som adaj, a na hoj naavena kisitimen. A na hoj varekaj našľona, džanen mište, hoj amenge nadenašena.*“ Paľis geľa avri, adaj užarlas oka gardistas, pašal leste has pherdo čhave a obdikhenas o motoris. Ki o Tolčemešis avlas motoris jekhvar beršeste, vaš oda les peske o čhave avka obdikhenas.

„*Ko džanel, kaj bešel o čhibalo?*“ phučľa o bareder gardistas, „*kampel amenge leha te vakerel.*“ „*Oda miro dad,*“ odphend'a leske vaj deše beršengero čhavoro, „*aven, me tumen odoj ľidžava.*“ O drom ki o čhibalo nal'ikerďa aňi pandž minuti. So čak doavle ki o vratka, o rikono chudľa te bašol, sar te len savoren kamľahas te rozčhingerel. Až sar pre leste zvičind'a o čhavoro, ta

preačhiľa. „*Použaren adaj, me džav vaš o dad. Te tumen kada dilino rikono vareso na kerel.*“ Nal'ikerďa but a avľa o čhibalo. „*Tumen san o čhibalo?*“ phučľa lestar o ešebno gardistas. „*Hat,*“ odphend'a leske, „*a vičinav pes Jurčik.*“ „*Me som Drábek,*“ phend'a o ešebno gardistas. „*A me Koňárik,*“ phend'a aver, cikneder, so kerlas šoferis. „*Navakeraha adaj avri,*“ phend'a o čhibalo, „*aven andre, odoj pes amenge feder vakerla.*“ A iľa len andre pitvora. „*Ta, so tumenge kempel?*“ phučľa lendar. „*Avľam vaše Chanuša, vaše Čhind'i.*“ „*Mamo,*“ phend'a o čhibalo, „*an amenge caklocis thard'i a čur balevas the maro, hoj pes amenge feder vakerel. A mandar so kamen?*“ phučľa o čhibalo. „*Me odoj nadžava la te tradel avri. Me la džanav ciknovarbatar. Joj hiňi kija sakoneske igen lačhi a amen samas rado, hoj hiňi adaj. Bikenavlas savoro, so le manušenje kempel a sako manuš andal o gav la rado dikhel. Te la kamen te lel het, ta bi miro. Kadaj le čhaske den o kleji, te lake odoj sa na rozčoren a rozmareN. Me len othovava a te visaľola pale, dava len lake.*“ Andre oda and'a e gadži e thard'i, the o balevas the maro. Maj peske čhide a o čhibalo phučkerlas, so nevo andro foros. Vakerlas ta vakernas, a e thard'i polokes andal o caklos našľiľa. Oda has imar so duj gardisti mate. „*Ta, muršale,*“ phend'a o čhibalo, „*imar chal'am a piľam, ta sako džaha pal peskeri but'i.*“ Le gardistenge imar labonas o jakha a čak avka, hoj pes uľikernas pro pindre. Visaľile ki o motoris. Pre Chanuša sa bisterde. Varesar bešte andro motoris a o šoferis pes leha rozgeľa. Čak avka avka, hoj na pregeľa le čhaven, so odoj terďonas. Maj pes savore rozdenašte a o motoris visaľiľa pro drom ko Sabiňis.

Dur aľe nadogeľa. Pre križno drom ki e Jakubaňa zapele andro šancos. Has len bari bacht. Pal kada drom ñisave motora naphiren. Davarekana adaj predžan o verdana le grajenca. O motoris ačhiľa andre šancos a našťik vigel'a avri. Avka, rado narado, ačhile odoj te terďol a te užarel, až len vareko cirdela avri. Has len čepo bozuľi pro šero

a orandle muja. Le šoferis has bozuľa pro čekat sar jandro. Vaj jekha oraha džalas adarig o goro Jakubanaťar le grajenca the le verdaneha. Sar dikhľa o motoris, zaačhad'a. Odprahind'a le grajen a zaphanľa pal lende o motoris. O graja les vicirdle sar ñič. O šoferis mek lenge šegetind'a a maj has pro drom. Pre odi bacht pes le motoriha naačhiľa ñič, čak has čepo orandlo. O gardisti le goreske šukares pal'ikerde, sar te oda nauľahas jon. Paľis bešte andro motoris a gele ko Sabiňis. Odoj doavle kija raťate. Trin d'ives pes našťi ñikaj sikhade anglo bozuľi, so len has pro šero, pro muj the pro čekat.

Pregel'a vaj dešuťtar d'ives a vaše Chanuša avle aver gardisti. Avle, ñikaha pes nabavinenas, ile la, thode andre motoris, o kleji predine le čhibaleske a akorestar la Chanuša šoha ñiko nadikhľa.

Vaj duje kurkenca pal kada, bičhad'a o čhibalo vaš miro dad. Jov pal leste avľa khere. „*Ta so ajso nevo, hoj vaš mange bičhad'al? Talam mange kames te phenel vareso lačho, či na?*“ phučľa o dad. „*Mamo,*“ phend'a la gorake o čhibalo, „*an amenge čepo thard'i, the balevas the maro.*“ O dad čak dikhelas. Oda nane ča avka. Šoha kajso vareso nakerďa, hoj te thovel pro skamind thard'i the chaben. „*Pi,*“ phend'a o čhibalo, „*hoj pes amenge feder te vakerel.*“ „*Lačhes,*“ odphend'a o dad, „*aľe vaker, so pes ačhiľa.*“ „*Trin d'ives oleske, so pes zgele le gaveskere zaačhade a jon rozhodňinde, hoj pes mušinen tumen o Roma te precirdel upral, kaj akana bešen, tele tel e Hineška.*“ „*Oda peske keres pheras,*“ chut'ila leske andre duma o dad. „*Te oda elas pheras, ta avavas rado. Aľe jon peske nadine nič te phenel. Jon, andal e Hlinkovo sera, hine andro zaačhade šov džene a amen andal aver seri čak trin. Me, o Kolpak, the o Juruš. Nadine peske te phenel aňi lav a amen lokes thode tele. So kamle, oda peske odhlasinde. Pat'a mange, kerahas sa, so pes diňa, aľe jon pes nadine te phenel aňi lav a mange uthode, hoj tuke sa te phenav. Viarakhle varesavo zakonos, so pes andre phenel, hoj o Roma mušinen te bešel teleder gaveske,* Pokračováni na str. 6

Dokončení ze str. 5

hoj te na meľarel o paňi.“ „Me tam namište šunav. Amen meľaras o paňi, amen hin guruhňa, graja, baličhen? Amen hin anglo khera genajos? Amen mukhas andre len močuvka a savoro džungipen pal o dvori? Ko kaleha avľa?“ „Nakamas tuke te phenel, aľe o predešis le Hlinkovcengero, o Čarnis.“ „Zvičin savoren mek jekhvar a rozphen lenge savoro pale, so kamen te kerel amare kherenca. Amen adaj bešas bizutnones buter sar duj šel the penda berš. Nakeras ňikas nič. Na čoras, na maras pes, na vesekeďinas, dživas spokojnones sar the tumen. Phiras tumenge te kerel buti pro maľi, te bašavel, andro veš kaštenge a keras sa, so tumenge kampel. So kamel koda Čarnis? Kamel pes te dochudel pro okresis, či mek upreder? Pre oda ehin aver manuša, so hine paš o žlabos. Jon naužaren pre varesavo Čarnis Tolčemešistar. A so ela manca? Som charťas a ke ma phiren o manuša Balpotokatar, Jakubaňatar, khatar amende andal o gav. Ko džala tel e Hineška, kavka dur, maj duj kilometri. Ko odoj anla vareso te prikerel, kajso duripen. Sar tuke elas, te vareko avlas a rozčhivlas tuke o kher? A miro kher hino ajso sar the le gadžengero. Hin man duj khera a mek kheroro pro phuvala. Jevende amen odoj zaučharla o jiv. Sar pes dochudena o čhave andre sikhad'i? Sar phiraha andro gav andre kajse jiva. ňikas nane uraviben, hoj te phirel andre kajse jiva. Namušinav tuke aňi te vakerel, jekh kamašľi hordinen savore čhave. Ko džal avri, oda len urel. A pal kada, hoj meľaras o paňi, džā, dikh pro dvori le chulajenge, so bešen paš o paňi, kaj lenge čuľal o mutera andal o staňi. Sar amen pijaha koda paňi, so andre mukhen o chulaja savoro džungipen andal o staňi. Andro but gava bešen o Roma jekhetanes le gadženca, aľe aňi

jekh gav načhide avri le Romen a narozčhide lenge khera, sar tumen kamen te kerel. A so džanav, ta o Roma odoj but goreder sar amen, Tolčemešiskere, a preci len natraden andro maľi a na rozčhiven lenge o khera. Zmukhas pes pre tute, hoj kereha sa, so čak birineha, hoj amen te den smirom. Paťav, hoj tut hin ajso lav, hoj len prevakereha a nadomukheha, kaj amen te traden avri. Ma ruš, aľe pregeľa man kedva pre savoro. Zvičin len so neksigeder.“ Pal kada geľa o dad khere smutno. Nakamelas aňi te paťal, hoj kajso vareso pes šaj ačhel.

Khere phend'a la dake, so vakerlas o čhibalo. E daj ačhiľa sar muľi. „Ta jon hine ajse šviňara, hoj amenge kamen te rozčhivel o khera? Amaro calo džživipnaskero trapiša-gos? Mušinas vareso te kerel. Kada našťik domukhas.“ O hiros pal kada, hoj kamen amenge te rozčhivel o khera, pes maj rozgeľa pal o Roma. O romňija the o murša has choľamen a te lenge avľa andro vasta o Čarnis, bizutnones leske phagerďahas o pašvare. Pre aver d'ives pes savore romňija dovakerde a gele angle Čarniskero kher a chudle te vičinel. „Av avri, the tiri romňi! Sikhav pes! So amendar kames? Kames o than, so odoj bešas, kames peske odoj te thovel nevo kher? Soske oda keres? So tut kerd'am, naladžas pes? Hin tumen pherdo muj o Del, aľe te avenas hodno, ta tasavnas manušen andre jekh roj paňi. Čak aven upre, ta tumen oparinaha vrece paňeha!“ Andre oda avľa o dad. „Rozdžan pes, romňijale, te na keren mek bareder trestos. Oda mek bacht, hoj adaj andro gav nane o phandle, hoj hine až Terňate. Jon hine štonď, len pre amende te bičhavel.“ Amen o čhave čak dikhenas, so pes kerel a but oleske naachaľuvahas. Musaj te phenel, hoj o gadže andal o gav nič nadžanenas, so kamen o šerale te kerel le Romenca, aľe nakerde an-

gla amende nič. Sako le Hlinkovcendar daralas.

Pregeľa vaj jekh kurko a o čhibalo zvičind'a savore gavutnen začhaden, hoj sa, so pre Roma kisiťinde, te len pale a sa te zrušinen. O čhibalo the leskere duj zaačhade prevakerenas oklen, aľe o Čarnis pes nadiňa. Likerlas pre peskero a napomukhľa. Hjaba leske o čhibalo čhid'a pro jakha, hoj oda jov the savore chulaja, so bešen paš o paňi, maľaren a džungaľaren o paňi, a na o Roma. Sar chudle te hlasinel, pandž džene le Hlinkovcedar hlasinenas proti le Romenge. Jekh dženo pes pridiňa ko čhibalo, aľe the avka o Hlinkovci has pandž džene a o čhibalo čak štar. Ta, the avka has pre lengero.

O čhibalo avľa pre aver d'ives ke amende a but le dadeha vekarlas. Maj pes stradle o murša andro amaro kher a sako jekh perdal aver vičinlas. „Kavka, te jekh prekal avreste vičinena, ta pes pre ňisoste nadovakeraha,“ phend'a o čhibalo. „Nekfeder ela, te pes o khera rozkidena, cehla pal e cehla, hoj pes nič te narozmarel. Sa polokes pes sthovla pre kopa, sa, the e strecha. Sar phenav, polokores, te pes nič narozmarel. Me tumenge adaj bičhavava o verdana a polokes pes sa precirdena tel e Hineška. Keren kavka, hoj te aven hodno kolestar, so adaj rozkidena, te thovel aver kher tel e Hineška. Kas naela sersamas te rozkidel o kher, ta o Andrišis tumenge leskerla a o gav leske poťinla. Me man tumenge igen omangav, aľe keravas, so čak birinavas, hoj pes kada te na ačhel, aľe o Hlinkovci thode pre peskero. A sar džanen, jon hine andro gavutno zaačhaviben buter džene sar amen. Rozkiden o khera so neksigeder, mindig avri šukares, tates a naden brišinda. Elas igen namiste, te tumenge sa cind'olas. Te vareso kampela, ta o Andrišis avla pal mande a dovakeraha pes.“

Pre aver d'ives avle pojekh roma ko Andrišis, hoj lenge te kerel sersami, te rozkidel o khera. O dad lenge kerd'a sa, so peske phende a o Roma chudle te rozkidel. Avka polokes sa rozkidenas a rakinenas pro kopi. A sar has lende sa rozkidlo, avlas o verdan a odlidžanas sa tel e Hineška. Neksigeder rozkidľa o kher o Tentejis, mira pheňakero la Margitakero rom. Leskero kher has nekcikneder savorendar. Paľis has kisno o Juras, paľis o Kalmanis, the o Belas. Jon tiž rozkidle o kher peskera dake, la phura Jožanake. Amen samas až ostatňia. Amaro kher has nekbareder a diňa nekbuter buti les te rozkidel. Pametinav mište, sar pre aver sera paš o malmos ko Motil' terďonas sako d'ives duj phandle a dodikhenas pro Roma, sar rozkiden o khera. Musaj te phenel, hoj o čhibalo dil'ikerďa sa, so phend'a. Bičhaďa o verdana, so sa odl'igende tel e Hineška. Sar imar chudle te kerel o khera, bičhaďa o verdana, hoj peske sako, kaske kampelas šargo čik pro valki, the te načhivel o kher, te anel upral. Odoj o Roma karnas valki, aľe the labarnas e cehli. Kada džanelas mište miro dad. Džanelas, sar o cehli te sthovel, te vimurinel a savi jag te kerel, hoj te en mište vilabarde. O cehli the o valki kernas the le gadženge.

Tel jekh čhon pes savore Roma precirdle tel e Hineška a thode peske khera. Sako peske kerd'a jekh kher, davarekas has cikneder, avres bareder. Nেকcikneder has amara Margita, avka sar the upre. O čhibalo cind'a sakoneske vapnos, hoj peske te oparňarel o khera, le vapnoha pes parňarlas andral the avral. Adaj predžid'ľam o mariben. Oleha, hoj amen vitradle adaj, našaďa o dad e charťikaňi buti. Čak davarekana pes ačhelas, hoj vareko vareso and'a te prikerel. Ešebno jevend odoj amen o jiv polokes za-

čhid'a. Sar phenlas o dad, aňi jekh čhavo pes nadochudľa andre sikhad'i. Nasas amen so te urel. Te kampelas te džal varesoske andro gav, ta has le romňijen so te kerel, hoj pes odoj te dochuden. Avka odoj dživahas, mindig naavle o Rusi. Oda has andro januaris 1945. Oda o Hlinkovci sar te zageľahas andro cheva.

Pametinav, sar o dad vakerlas, sar geľa pal o Čarnis ke leste andro kher a so leske phend'a. „No, dikh, sar visaľila e karta. Akana sal imar kajso ciknoro.“ A sikhad'a leske pro vasta. „Te avavas ajso sar tu a džavas te phenel le Rusenge, so amenas kerd'al, sar amen vitradľal andal o khera a sar len mušind'am te rozčhivel, so gondolines, hoj tuha kernas?“ Dičholas pre leste, the pre savore, so has andro kher, pre romňi the pro čhave, save hine vidarade. „Kajčak me nasom ajso sar tu. Dikhav, hoj tut hin famel'ľija, naodmukhavas peske, hoj o čhave the e romňi te ačhen adaj korkore. Vaš oda naphenava nič, aňi ňiko le Romendar. Nalava peske tut pre sumeňis. Akana pal o mariben pes phundravla e luma a sako šaj džala, kaj kamela. Som bizutno, hoj adaj naačhela aňi jekh Rom. Buti ela všadzi dosta, a ko ela šikovno the but'akero, dživla peske mištes.“ Kada o dad phend'a le Čarniske a geľa khere.

A so pes ačhiľa okla čhaha, so la zgvalcind'a o gardistas? Lakero dad iľa vera, hoj la gora, so pre late phend'a, hoj lake kamľa te čorel o topanki, zmarla. Použarde peske pre late, lakeri daj, the o čhave a skafarde lake e cipa. A le gardistas udine le Rusenge. Jon les ajci vipukinde, hoj has duj kurke andre špitaľa. A oda šaj uľa rado, hoj les navil'inde. **Andrej Giňa**
Povídku najdete také v Giňových sebraných spisech, připravovaných nakladatelstvím Triáda.

Jak jsme si museli rozbořit domy

Je léto roku 1942. Už to bude pomalu rok, co Němci napadli Rusko. Od té doby se jim daří a zabírají si země, kterými projdou. Tak už obsadili skoro celou Evropu. No, a jak jinak, všichni fašisti jsou na koni. Dělají si, co se jim zachce. Na Slovensku jsou nejhorší gardisti. Politik jménem Andrej Hlinka založil fašistickou stranu a z té si vybírá své nejvěrnější, které oblékl do černých uniforem, vyzbrojil pistolemi a vycvičil z nich gardu. Bojí se jich všichni, soudci, advokáti, dokonce i běžní četníci.

V Tolčemeši, vesnici na východě Slovenska, asi dvacet kilometrů severně od Prešova, žijí Romové společně s gádži na horním konci vesnice. Každý den, když je horko, se muži scházejí ve stínu pod stromy za Andrišovým domem. Zasadil je tam Karel, jeho nevlastní syn. Tady sedávají a debatují.

A dnes je opravdu o čem mluvit. Den předtím byl Karel s děvčaty, Irenou a Agnesou, v kině v Sabinově. „Tak co je nového v Sabinově?“ začal hned Jura, asi třicetiletý drobný mužík. „Nového je toho spousta,“ povídá Karel. „Nejdřív jsme se zastavili u místních Romů. Všichni nás dobře znají, ale pár malých usmrkanců se nám začalo posmívat, že jsme vesničtí špinavci a že jsme zdechliny. Nechtěli jsme se tam

s nimi pohádat, tak jsme zašli rovnou k Tepurovi. Znáte ho, ne?“ To se ví, každý znal lenivého Tepura. Jeho žena měla v Tolčemeši příbuzné, Hanu a Štefanu. Přišli jsme k nim, a když jsme mu řekli, co se venku stalo, vstal z postele, natáhl si kalhoty, do ruky vzal hůl a vyšel ven. A pak to začalo. „Tak co, kdo je podle vás špinavec?“ spustil na ně, „podívejte se na sebe, na tu špínu, co máte doma! Vy usmrkanci, vy se budete někomu smát, běžte se radši umýt ty svoje zalepený oči, smrdíte na sto mil!“ Romové zůstali stát jako opáření a někteří rychle zalezli do domků. A Tepur pořád křičel, už se k němu přidala i jeho žena Jolana. „Nikdo z vás nesahá tolčemešským ani po kotníky! Jen se podívejte na Irenu a na Agnesu, vy jste snad něco víc, vy jste snad hezčí, vy čudáci, strašáci!“ My jsme jen koukali a nevěřili svým očím, co se kvůli nám strhlo. Tepur jim hrozil holí a Jolana na ně vystřčila zadek a plácla se přes něj. „Takhle na vás!“ Pak nás konečně vzali dovnitř, do svého malého domku. Mají tam jen dvě staré postele, stůl sbitý z prken a dvě lavičky, taky z prken. V koutě stojí zděná kamna. Jsou ze všech Romů v Sabinově nejchudší.

„Nemáte hlad?“ zeptal se nás Tepur, „Žena vám hned udělá plac-

ky s omáčkou.“ „Děkujeme, ale nemáme hlad, než jsme šli, najedli jsme se doma,“ řekla Agnesa, která patřila k Jolaně do rodiny. „No, a co nového u vás v Tolčemeši?“ ptal se Tepur. „Co může být nového, žijeme, jak se dá. Teď přes léto snad zase bude líp, gádžové budou mít plno chodit na polích, tak jim budeme chodit na výpomoc, a pak budou brambory, to je taky potřeba každá ruka. Jen mladí jsou teď od rána do večera na poli, na taneční zábavy není čas, takže teď nehrájeme. A co je nového tady?“ ptali jsme se my. „Dávejte na sebe velký pozor, nikam nechoďte sami. Na samotného člověka si oni nejvíc dovolí. Není to ani dva týdny, co chytil jeden špinavej zmetek, gardista, jednu sedmnáctiletou romskou hol-

ku. To bylo tak, ve městě byl trh a holka se zastavila u stánku s botama. Jeden pár se jí moc líbil. Prodavačka z ní nespustila oči, bála se hněd, aby jí něco neukradla. Zavolala četníka, který tam dohlížel na pořádek. Naneštěstí se k tomu připltl jeden gardista a hned se zajímal, co se děje. Gádžovka, to se ví, řekla, že jí ta cikánka chtěla ukrást boty. „Dobře,“ řekl gardista a chudáka holku odvedl na policejní stanici. Zbytečně plakala a křičela, že to není pravda, táhl ji na stanici, jako by někoho zavraždila. Tam nikdo nebyl. Gardista ji strčil dovnitř, zamkl dveře a poručil jí, ať se svleče. Když začala křičet a nařikat, začpal jí pusu kapesníkem a strhal z ní šaty. Byla to hezká, urostlá holka, zůstala před ním stát nahá. Gardista byl jako zvíře, vrhl se na ni a znásilnil ji tam. Jak jsem řekl, nebylo ji ještě ani sedmnáct let. Když s ní provedl to, co chtěl, odvedl ji daleko za město a tam ji poručil, ať jde rovnou domů. Pohrozil, že když někomu řekne, co se stalo, tak ji zabije. Proto vám říkám, choďte všude společně a když uvidíte někoho v černé uniformě, hned se radši schovejte.“

Od Tepura jsme se vydali do města. Město bylo neobvykle prázdné, jen pár mladých se procházelo a prohlíželo si výlohy ob-

chodů. Kino začínalo až v pět hodin, tak jsme měli ještě asi hodinu času. Procházeli jsme se městem a hned nám padlo do očí, že všechny židovské obchody jsou opuštěné, zamčené a v jednom, kde prodávala stará Židovka s mužem, byla dokonce rozbitá okna. Povídám holkám, pojďme odtud rychle pryč, ať někdo neřekne, že jsme to udělali my. S gardisty není žádná legrace. Sebrali jsme se a rychle zmizeli. Když otevřeli kino, koupili jsme si lístky a šli jsme dovnitř. Moc lidí tam nebylo. V deníku ukazovali, jak Němci ženou Rusy, jak vyhrávají v každé zemi, kterou zabrali. Film taky za moc nestál, do teď jsem nepochopil, o čem to vlastně bylo. Když byl konec a chystali jsme se jít domů, zeptal jsem se jednoho staršího člověka, co se stalo, že jsou všechny židovské obchody prázdné a v jednom dokonce rozbitá okna. Muž se na nás zadíval. „Tak vy nic nevíte,“ povídá, „všem Židům obchody zabavili a je někam odvezli, nikdo neví kam. Dávejte si pozor, ať vás nechyty gardisti. Romské holky stríhají dohola a muže posílají na Petič. Tam prý pracují zadarmo na stavbě silnice.“ Víte, jak jsme se vyděsili? Spěchali jsme z města s větrem o závod. Měli jsme štěstí, že jsme přišli v pořádku domů a ni-

kdo nás nechytí. „*To se mi nelíbí,*“ vložil se do hovoru otec Andriš, „*dneska odvážejí Židy, jen aby- chom po nich nebyli na řadě my, Romové.*“ Všichni, co seděli kolem, zůstali jako opaření. „*Snad by pán- bůh nedopustil, aby se něco tako- vého stalo,*“ řekl Béla. „*A vy tři už se ve městě neukazujte, jestli ne- chcete, aby se vám něco stalo,*“ řekl otec. „*Ví někdo z vás, kde je Petič?*“ zeptal se Karel. „*Je to místo na kra- ji Prešova. Zdá se, že teď tam udě- lali něco jako vězení, když tam za- vírají Romy,*“ řekl otec.

Od rozhovoru uběhl asi týden. Ve vesnici se objevilo auto a zastavilo před Chanušiným obchodem. Chanuša byla asi pětadesátiletá Ži- dovka, drobná, hubená. Vypadala už delší dobu nemocně, těžko se jí dýchalo. Z auta vystoupili dva gar- disti, mohlo jim být kolem čtyřcít- ky. Jeden byl urostlý, ramenatý chlap, ten druhý, to byl řidič, byl menší a hubenější. První se rozhlé- dl a vešel do obchodu. „*Vy jste Cha- nuša?*“ povídá. Žena zůstala bez hnutí stát, bylo vidět, že má velký strach. „*A co potřebujete?*“ zepta- la se. „*Pojedete s náma. Dám vám jednu hodinu, abyste si sbalila šaty, nějaké jídlo a pití. Dnes už nic k jíd- lu a pití nedostanete. Můžete si s se- bou vzít deset kilo – to jsou dvě taš- ky, nebo jeden kufr. Za hodinu jsem zpátky, vemte si taky peníze, ať si můžete něco koupit.*“ Žena zůstala stát jak solný sloup. Pak se celá roz- třásla a začala plakat, nemohla ze sebe vypravit ani slovo. „*Copak jsem udělala něco zlého, že mě chcete odvézt pryč?*“ naříkala. Gar- dista ji neodpověděl, jen se na ni za- díval. „*Za hodinu jsem tu, tak ne, že nebudete připravená. A ne, že někam zmizíte, víte dobře, že nám neutečete.*“ Nato se otočil a vyšel ven. Tam čekal řidič a kolem něj plno dětí, které si s velkým zájmem prohlížely auto. Do Tolčemeše při- jelo auto možná jednou za rok, pro- to to pro ně byla velká atrakce.

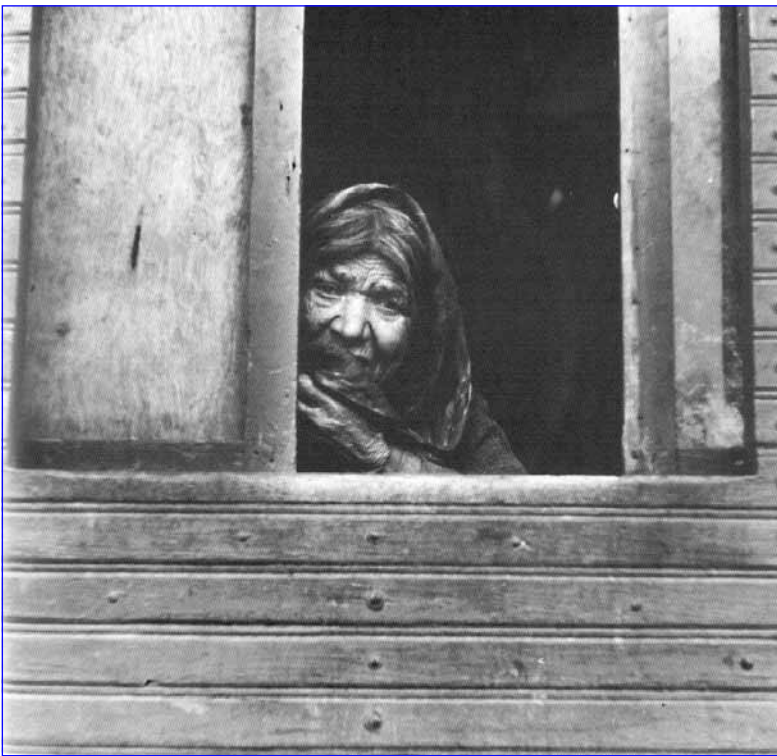
„*Ví někdo, kde bydlí starosta?*“ zeptal se urostlý gardista, „*potře- bujeme s ním mluvit.*“ „*To je můj otec,*“ přihlásil se jeden asi deseti- letý chlapec, „*pojdte, já vás tam dovedu.*“ Ke starostovi to bylo jen kousek. Jen co přišli k vrátkům, pes začal vyvádět a štěkal, jako by je chtěl všechny roztrhat. Až když na něj chlapec křikl, přestal. „*Počkej- te tady, já dojdu pro otce, aby vám ten blázen pes něco neudělal.*“ Ne- trvalo dlouho a starosta přišel. „*Vy jste zdejší starosta?*“ povídá první gardista. „*Ano, jmenuju se Jurčík.*“ „*Já jsem Drábek,*“ povídá gardis- ta. „*A já Koňárik,*“ povídá ten men- ší, co dělal řidiče. „*Tady venku mlu- vit nebudeme,*“ řekl starosta, „*pojd- te dál, tam se nám bude mluvit líp.*“ Vzal je do kuchyně. „*Tak, co pro vás můžu udělat?*“ zeptal se jich. „*Přijeli jsme pro Chanušu, tu Ži- dovku.*“ „*Mámo,*“ řekl starosta ženě, „*dones nám pálenku a nakrá- jej slaninu a chleba, ať se nám líp mluví.*“ Pak se obrátil ke gardistům: „*A ode mne chcete co? Já ji vyhá- nět nepůjdu, vždyť ji znám od dět- ství. Ke každému je moc milá a jsme rádi, že ji tu máme. Prodává všech- no, co potřebujeme a všichni ve ves- nici ji mají rádi. Jestli ji chcete od- vézt, tak beze mne. Tady synovi dáte klíče, aby jí lidi obchod nerozbili a nerozkradli. Já je uschovám, a jestli se vrátí, pak jí je předám.*“ Mezitím starostova žena přinesla na stůl pálenku, chléb a slaninu.

Hned si nalili a starosta se vypá- val, co je nového ve městě. Mluvi- li a mluvili, pálenka pomalu mize- la z láhve. To už byli oba gardisti pěkně opilí. „*Tak chlapi,*“ povídá starosta, „*pojedli jsme, popili, teď si zas půjdeme po své práci.*“ S tím je vyprovodil. Gardistům svítily oči a jen tak tak, že se drželi na nohou. Na Chanušu docela zapomněli. Do- klopýtali k autu, nějak se jim poda- řilo nasednout a řidič se rozjel. Div že nepřešel děti, které ještě pořád postávaly kolem. Hned se všechny rozutekly a auto zamířilo na silni- ci do Sabinova.

Daleko ale nedojeli, na křižovat- ce u Jakubovan zapadli do příkopu. Měli velké štěstí, že po té silnici ne- jezdila žádná auta. Jen občas pro- jízďely vozy s koňmi. Auto zůstalo v příkopu a nemohlo vyjet. Tak chtě nechtě, museli gardisti stát a čekat, až je někdo vytáhne. Nic se jim ne- stalo, měli jen pár boulí na hlavě a odřené obličejy. Řidič měl na čele bouli velkou jako vejce. Asi za ho- dinu jel kolem jeden sedlák z Jaku- bovan s koňským povozem. Když uviděl, co se stalo, hned zastavil, vypráhl koně z vozu a zapráhl za ně auto. Koně ho vytáhli raz dva, řidič jim ještě pomohl a hned bylo auto zpátky na cestě. Naštěstí s au- tem nic nebylo, bylo taky jen tro- chu odřené. Gardisti sedlákovi pě- kně poděkovali, jako by to ani neby- li oni. Pak nasedli a rozjeli se k Sa- binovu. Než tam dojeli, byl večer. Tři dny se nikde nemohli ukázat kvůli boulím, které měli na hlavě.

Za dva týdny přijeli pro Chanu- šu jiní gardisti. Přijeli, s nikým se nebavili, sebrali ji, naložili do auta a klíče od obchodu předali staro- tovi. Od té doby Chanušu nikdo ne- viděl.

Asi čtrnáct dní poté starosta ne- chal poslat pro mého otce. Ten při- šel k němu domů. „*Tak co je tak dů- ležitého, žes pro mě dal poslat? Máš pro mě nějaké dobré zprávy, nebo snad ne?*“ zeptal se ho. „*Mámo,*“ povídá starosta ženě, „*přines nám trochu pálenky a sla- ninu s chlebem.*“ Otec se nestačil divit. To není jen tak, pomyslel si, v životě se nestalo, že by dal na stůl jídlo a pití. „*Napij se,*“ řekl staros- ta, „*ať se nám líp mluví.*“ „*Dobře,*“ řekl otec, „*ale povídej, co se děje.*“ „*Před třemi dny se sešli obecní za- stupitelé a rozhodli, že se vy Romo- vé musíte přestěhovat z horního kraje vesnice, kde teď bydlíte, dolů pod Hinešku.*“ „*Děláš si legraci?*“ skočil mu do řeči otec. „*Kdyby to byla legrace, byl bych sám rád,*“ na to starosta, „*ale oni si nedali nic vyslyšet. Z Hlinkovy strany je šest lidí a my ostatní jsme jen tři. Já, Kolpak a Juruš. Nenechali si říct ani slovo a snadno nás porazili. Je jich šest a my jen tři, takže si od- hlasovali, co chtěli. Věř mi, že jsem dělal všechno, co jsem mohl, ale oni se přesvědčit nedali a mě urči- li, abych ti všechno řekl. Vyšel ně- jaký zákon, podle kterého musí Ro- mové bydlet v spodní části vesni- ce, aby nešpinili vodu.*“ „*Já snad špatně slyším,*“ rozzlobil se otec, „*my že špiníme vodu, copak my máme krávy, prasata, koně? My máme před domem hnůj? My snad pouštíme do potoka močůvku a há- žeme tam všechn nepořádek ze dvora? Kdo na tohle přišel?!*“ „*Ne- chtěl jsem ti to říkat, ale byl to pře- dáč hlinkovců, Černý.*“ „*Svolej všechny ještě jednou, musíš jim rozmluvit, co s náma chtějí udělat.*“

Co udělají s našimi domy? Vždyť tu žijeme jistě dvě stě padesát let. Nikomu nic neděláme. Nekrademe, nepereme se, nevyvoláváme hád- ky, žijeme v klidu, stejně jako vy. Chodíme vám pomáhat na pole, do lesa na dřevo, hrajeme na zába- vách, děláme všechno, co si řekne- te. Co si ten Černý myslí? Chce se snad dostat na okres nebo ještě výš? Tam už jsou u koryt jiní. Oni jistě nečekají na nějakého Černé- ho z Tolčemeše. A co s námi bude? Já jsem kovář, víš, že ke mně cho- dí lidi z Bodovců, z Jakubovan i od nás z vesnice. Kdo z nich půjde támhle pod kopec, pod Hinešku, dva kilometry za vesnici? Kdo tam potáhne něco na spravení, takovou dálku? Jak by bylo tobě, kdyby ti někdo chtěl rozbořit dům? A můj dům je na stejné úrovni, jako mají sedláci. Mám dvě místnosti, ještě přístavek na brambory a všechno, co do domu patří. Otec nebyl k zastavení, dobře si uměl předsta- vit všechny následky, které by stě- hování mělo: „*A co v zimě? Vždyť nás tam zavalí sníh. Jak se dosta- nou děti do školy? Jak půjdou do vesnice v těch závějích? Nikdo nemá oblečení, aby mohl chodit venku ve sněhu. Nemusím ti to pře- ce povídat. Jedny boty nosí všech- ny děti, kdo jde ven, ten si je oble- če. A ještě to, že špiníme vodu, jen jdi a podívej se, jak vypadají dvory sedláků, co bydlí u vody, jak jim teče močůvka ze stájí. Jak budeme pít vodu, do které nechávají sedlá- ci téct močůvku? Ve spoustě vesnic žijí Romové, ale nevím o jediné, kde by je vyhnali a rozbořili jim domy, tak jak to chcete udělat vy. A co vím, někteří Romové jsou mnohem horší než my. A přeci je nevyženou do polí a nerozboří jim domy. Spo- léhám na tebe, že uděláš všechno, co půjde, aby nám dali pokoj. Vě- řím, že máš takové slovo, abys je přemluvil a nedopustíš, aby nás vy- hnali. Svolej je co nejdřív. A nezlob se, na jídlo mě přešla chuť.*“ Poté šel otec s těžkou hlavou domů. Ne- mohl uvěřit, že by se něco takové- ho mohlo stát.

Doma řekl matce všechno, co se od starosty dověděl. Ta zůstala stát jako opařená. „*Tak oni jsou takoví zmetci, že nám chtějí rozbořit domy? Celý život se tady dřeme. To přece nemůžeme dopustit, musíme něco udělat.*“ Zpráva o tom, co chtějí hlinkovci udělat, se rychle mezi Romy rozšířila. Všichni byli velmi rozzobení, a kdyby jim Čer- ný přišel pod ruku, jistě by mu po- lámali žebra. Druhý den se všech-

ny ženy domluvily, šly před Černé- ho dům a tam začaly křičet: „*Vylez ven, ty i tvoje žena! Ukaž se! Co od nás chceš, chceš si snad na místě, kde bydlíme, postavit nový dům? Proč to děláš, to se nestydíš? Nic jsme ti neudělali. Máte plnou hubu pánaboha, ale kdybyste mohli, uto- píte člověka na lžici vody. Jen přijd' k nám nahoru, polijeme tě horkou vodou!*“ Vtom tam přišel otec. „*Ro- zejděte se, ženské, ať si ještě nepři- tížíme. Máte štěstí, že četnická sta- nice je až v Terňi, jinak už by je na vás poslal.*“ My děti jsme jen kou- kaly, co se děje, a moc jsme tomu nerozuměly. Musím dodat, že gád- žové ve vesnici o tom, co s námi chtějí páni zastupitelé udělat, nevě- děl nic. Stejně by ale pro nás nic neudělali, hlinkovců se každý bál.

Následující týden svolal starosta znovu obecní zastupitelstvo, aby všechno, co proti Romům připravili, vzali zpět. Starosta a jeho dva lidé přemlouvali ostatní, ale Černý se nedal, trval na svém a nepovolil. Zbytečně jim starosta vysvětloval, že to všichni sedláci, co bydlí u vody, znečišťují vodu, a ne Ro- mové. Když došlo k hlasování, pět hlinkovců hlasovalo proti Romům. Jeden člověk se sice přidal ke sta- rostovi, ale to nestačilo. A tak zů- stalo po jejich.

Příští den přišel starosta k nám a dlouho s mým otcem hovořil. Hned se tam sešli i ostatní muži a začali křičet jeden přes druhého. „*Když se budete překřikovat, na ničem se nedomluvíme,*“ snažil se je uklidnit starosta. „*Nejlepší bude, když domy rozeberete cihlu po ci- hle, tak aby se nic nerozbilo. Všechno se pomalu složí na hromadu, i střecha. Jak říkám pomalu, aby se nic nerozbilo. Pošlu vám sem vozy a všechno se pak přestěhuje pod Hinešku. Udělejte to tak, abys- te z toho, co rozeberete, mohli po- stavit nový dům. Kdo nebude mít na rozebírání domu nářadí, Andriš vám ho udělá a vesnice mu to za- platí. Chci se vám moc omluvit, ale dělal jsem, co jsem mohl, aby k tomu nedošlo. Ale hlinkovci trva- li na svém. Jak víte, mají v obec- ním zastupitelstvu víc lidí než my. S rozebíráním domů začněte co nejdřív, dokud je hezky teplo a ne- prší. Bylo by moc špatné, kdyby vám všechno zmoklo. Když budete něco potřebovat, tak Andriš dojde za mnou a na všem se domluvíme.*“

Další dny chodili někteří za ot- cem, aby jim udělal nástroje na ro- zebírání domů. Udělal jim všechno, co si řekli a Romové začali s prací.

Tak všechno postupně rozbourali a naskládali na hromady. A když bylo hotovo, naložilo se to na vůz a odvezlo pod Hinešku. Nejrychle- ji rozebral dům Tentej, muž mojí se- stry Margity. Jejich domek byl ze všech nejmenší. Po něm byl nachys- taný Jura, pak Béla a Kalman. Ti tři museli ještě rozebrat dům své mat- ky, staré Jožany. Tak postupně zbourali své domy všichni Romové, kteří ve vesnici bydleli. My jsme byli až poslední, protože náš dům byl největší a dalo nejvíc práce ho rozebrat. Pamatuju si dobře, jak na druhé straně potoka u Motýlova mlýna stávali každý den dva četní- ci a dohlíželi na nás, jak rozebírá- me domy. Musí se ale říct, že staros- ta dodržel všechno, co slíbil. Půjčil nám povozy a na nich se všechno přestěhovalo. Když se pak začalo stavět, poslal nám zase vozy, aby si každý, kdo potřeboval, přivezl jíl na valky (nepálené cihly), a na nahoze- ní domu. Romové si dělali jak val- ky, tak pálené cihly. Tomu dobře rozuměl můj otec. Věděl, jak cihly udělat a jaký oheň je potřeba, aby byly správně vypálené. Cihly a val- ky Romové dělávali i pro gádže.

Za měsíc byli všichni přestěho- vaní pod Hinešku a domy měli po- stavené. Každý si postavil jen jed- nu místnost, někdo větší, někdo menší. Nejmenší měla naše Margi- ta, stejně jako předtím nahoře. Sta- rosta koupil každému vápno, kte- rým se domy nabilily zvenku i ze- vnitř.

Tady jsme přečkali zbytek války. Tím, že nás vyhnali za vesnici, ztratil můj otec kovářskou práci. Jen občas se stávalo, že někdo přine- sl něco na opravu. První zimu nás tam sníh skoro zavalil. Jak řekl můj otec, ani jedno dítě se v zimě nedostalo do školy. Neměli jsme co na sebe. Když bylo potřeba dojít pro něco do vesnice, tak i ženy měly co dělat, aby se tam v závějích dosta- ly. Tak jsme přežívali, dokud nepři- šli Rusové. To bylo v lednu 1945. A najednou hlinkovce nebylo vidět, jakoby se propadli do děr.

Pamatuju si, jak otec povídal, že zašel za Černým domů a řekl mu: „*Jen se podívej, jak se karta obrá- tila. Teď jsi takhle malinkej,*“ uká- zal mu na prstech. „*Kdybych byl jako ty a šel říct Rusům, co jste tady s náma provedli, že jste nás vyhna- li z vesnice a donutili nás rozbořit domy, co myslíš, že by s tebou udě- lali?*“ Bylo vidět, jak jsou všichni v domě vyděšení, i žena a děti. „*Ale já nejsem jako ty, protože беру ohledy na to, že máš rodinu. To bych si neodpustil, kdy tady zůsta- ly tvoje žena a děti samy. Proto nic neřeknu, ani nikdo z našich. Nevez- mu si vás na svědomí. Teď po vál- ce se otevírá svět a každý může jít, kam bude chtít. Jsem si jistý, že tady nezůstane jediný Rom. Práce bude všude dost, a kdo je šikovný a pra- covitý, bude si žít dobře kdekoliv.*“ Tak řekl otec Černému to, co chtěl, a šel domů.

A co se stalo s tou dívkou, kte- rou tenkrát znásilnil gardista? Její otec přísahal, že prodavačce, která ji neprávem obvinila, že chtěla ukrást boty, dájí co proto. Počkali si na ni jednou, jeho žena i děti, a pořádně ji zmalovali. A gardistu udali Rusům. Ti ho tak zřídili, že ležel dva týdny v nemocnici. A to mohl být rád, že ho rovnou neza- střelili.

Andrej Giňa

Přeložila Martina Vyziblová

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 9, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 11, zast. Dětská nemocnice

Program na leden 2013

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Stálá expozice: Příběh Romů

Moderně pojatá stálá expozice Muzea romské kultury představuje příběh Romů ve světových dějinách. Na historické ose ukazuje kulturu Romů i změny v jejich způsobu života od Indie po dnešek.

Výstavy

Romové na Gemeru-Malohontě

Výstava převzatá z Gemersko-malohontského muzea v Rimavské Sobotě zachycuje tradice bydlení, vý-

tvarný projev, odívání, stravování a tradiční řemeslo Romů žijících na území v okolí města Rimavská Sobota. 11. 10. 2012–17. 2. 2013

Romové ve fotografii Jozefa Kolarčíka-Fintického
Výstava historických fotografií Jozefa Kolarčíka-Fintického je unikátním pohledem do tradičního života a kultury Romů na východním Slovensku v první polovině 20. století.

Na výstavě uvidíte černobílé portréty, fotografie zachycující tradiční řemesla, hudbu, tanec či rodinné rituály. 20. 9.–20. 1. 2013

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Cikánská suita v Divadle Kampa

PRAHA – V Divadle Kampa se 19. prosince v 19.30 představí tanečně divadelní projekt nazvaný Cikánská suita. Inscenace je věnována in memoriam nepostradatelnému spoluvůdci, romskému kytaristovi a zpěvákovi Jánů Slepčikovi.

Ve svých písních, zaplněných emocemi, Ján zpíval o svobodě, bo-

lesti, touze a lásce, ale i o penězích a strachu. Nepřesvědčoval, neprosil, nesoudil – pouze otevíral srdce každému, kdo by měl mít předsudky vůči jeho rase. Hudbu Jána Slepčíka živě doprovází a interpretuje houslový virtuos Marek Balog.

Dalším stavebním kamenem inscenace je ztvárnění tisícileté romské historie – tvoří ji obrazy ro-

mantické (Romové v Indii), surreálné i epické (putování po světě) až přízračně hororové (holocaust). Vedle činoherních pasáží je romská historie „zaznamenána“ v abstraktních tanečních scénách. Taneční pasáže vycházejí z tradičních indických technik (kathak), romských tanců a moderního výrazového tance (hledání identity, autonomie).

Inscenace je inspirovaná historickým putováním Romů z Indie, novověkou anabází evropskou i naší nejčerstvější současností.

Námět a režie: Ivana Hessová. Dramaturgie: Vendula Kodetová. Hudba: Ján Áčo Slepčík, Tomáš Reindl, Amitava Chatterjee. Výprava: Andrea Králová. Světla: Divadlo Kampa. Hrají: Marek Balog, Angelika Samková a Richard Samko, Drahúše Demeterová, Alena Štréblová, Martin Bonne, Božena Nesvačilová, Kateřina Štefanová, Anežka Hessová, Edita Burešová, Antonie Formanová, Emílie Formanová.

Projekt je realizován v produkci **Studia Citadela** (www.studio-citadela.cz), Klimentská 16, Praha 1. Kontaktní informace: **Divadlo Kampa** (www.divadlokampa.cz), Nosticova 2a, Praha 1 – v 19.30.

www.gendalos.cz

Finanční dar... ..nebo dobrovolnictví... ..odrazí k úspěchu.

Pomozte odrazit potřebné děti k úspěchu finančním darem, nebo jako dobrovolníci při pořádání akcí a prostřednictvím šíření informací o charitativním a stipendijním programu Gendalos.

Pro účely Vašich darů zřídil IQ Roma servisu samostatný transparentní účet: 6 500 413 001 / 5500

DMS GENDALOS NA ČÍSLO 87 777

Vychází kniha pohádek romských autorů Otcův duch

PRAHA – Nakladatelství romské literatury KHER vydává svou prvotinu s názvem Otcův duch a jiné pohádky romských autorů. Publikace vychází jako e-kniha a je na stránkách nakladatelství zdarma ke stažení.

Pohádky měly odpradávná v životě Romů nezaměnitelnou funkci. Krom té zábavní, jejímž cílem bylo, aby si posluchač především odpočinul od svých každodenních starostí, měly také význam sociálně korektivní. Hrdina romských pohádek se často vyznačoval ideálními vlastnostmi, případně v určitém okamžiku svého života pochybil, aby o několik chvil později prozřel a své počínání napravil.

Pravidelné pohádkové seance, na které ještě dnes s nostalgií vzpomíná celá řada pamětníků, začaly v prostředí některých slovenských osad a českých měst postupně mizet, a to zejména v důsledku poválečné migrace částí rodin a politiky asimilace. Přirozeně i zde je začaly vytlačovat jiné formy zábavy, zejména televize. Sborník Otcův duch se tak snaží tento jedinečný, nicméně pomalu mizející, žánr podpořit a přiblížit jej jak romským, tak neromským čtenářům.

Na sto jedenácti stránkách se představí patnáct romských autorů různých generací z České a Slovenské republiky, přičemž většina ze sedmadvaceti pohádek je uvedena v česko-romské nebo slovensko-romské verzi. V Otcově duchu se setkávají jak autoři, kteří stáli u zrodu a pozdější renesance romské literatury (například Andrej Giňa, Ilo- na Ferková, Gejza Demeter), s těmi, kteří v této pohádkové knize debutují (Roman Michalčík, Lucie Kováčková). Všichni aktéři se na vzniku publikace podíleli bez nároku na honorář.

Sbírka Otcův duch vychází jako e-kniha, čtenáři tak budou mít možnost jejího stažení zdarma přímo na webu www.kher.cz, a to jak v PDF do počítače nebo tabletu, tak v textové verzi pro čtečku Kindle.

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS

Příjmení a jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIC:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol: ☐ složenkou ☐ bankovním převodem na fakturu	

Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, 602 00 Brno.
Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100. Cena předplatného na rok 2011 činí 240 Kč.

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

